

UNIVERZITA PALACKÉHO

V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2014

Marcela BRUNCLÍKOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

**Faktory ovlivňující volbu žáků střední
odborné školy**

Factors involving the choice of pupils of the vocational school

Bakalářská diplomová práce

Marcela Brunclíková

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Nábělková, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 21.3.2014

.....

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Jitce Nábělkové Ph.D za odborné a trpělivé vedení bakalářské práce, cenné rady, informace a podněty.

Poděkování patří také respondentům, za jejich ochotu a účast ne dotazníkovém šetření.

Obsah

Úvod	6
1 Operacionalizace klíčových pojmů bakalářské práce	8
1.1 Definice profesní orientace	8
1.2 Definice volby povolání	9
1.3 Faktory působící při rozhodování žáků o volbě další vzdělávací dráhy	11
2 Charakteristika vývojového období vzhledem k volbě další vzdělávací dráhy žáků	13
2.1 Pojmenování a periodizace vývojového období	13
2.2 Vývojové změny charakterizující období dospívání	14
2.2.1 Změny v oblasti somatické	15
2.2.2 Změny v oblasti psychické	15
2.2.3 Změny v oblasti sociální	16
3 Profesní orientace jako biodromální proces	18
3.1 Vývojová teorie podle E. Ginzberga	18
3.2 Vývojová teorie podle D. E. Supera	18
4 Volba další vzdělávací dráhy jako rozhodovací proces	21
4.1 Rozhodovací proces jako součást života	21
4.2 Rozhodovací proces volby další vzdělávací dráhy podla Hlad'a	22
4.3 Autonomie rozhodování žáků při volbě další vzdělávací dráhy	25
5 Vliv sociálního prostředí na volbu další vzdělávací dráhy	26
5.1 Role rodiny při volbě další vzdělávací dráhy dospívajících	26
5.2 Role školy v přípravě žáků k volbě další vzdělávací dráhy	27
5.2.1 Role pedagogických pracovníků	28
5.2.2 Volba další vzdělávací dráhy v kurikulárních dokumentech	29
5.3 Vliv vrstevníků	31
6 Poradenské subjekty pro volbu další vzdělávací dráhy	33
7 Problematika volby další vzdělávací dráhy	34
8 Praktická část	36
8.1 Formulace výzkumného problému	36
8.2 Metoda výzkumu	37
8.3 Výzkumný soubor	37
8.4 Analýza dat	38

8.5	Vlastní výzkum.....	38
8.6	Výsledky výzkumného šetření.....	50
8.7	Diskuse výsledků výzkumného šetření.....	51
	Závěr.....	55
	Seznam literatury:.....	56
	Internetové zdroje:.....	60
	Seznam zkratk:	63
	Seznam tabulek:	64
	Seznam grafů:.....	65
	Seznam příloh:.....	66
	Anotace bakalářské práce	67

Úvod

Na počátku byla otázka - proč jsou mladí lidé na konkrétní střední škole, co je k tomu vedlo a jak na to přišli? Takto vzniklo téma této bakalářské práce, věnované problematice volby povolání. Volba povolání je jedním ze zásadních momentů v životě každého člověka. Dospívající se ocitá na křižovatce a rozhoduje o své dalším směřování na cestě k dospělosti. Dospělost je spojována s ekonomickou nezávislostí jedince, zpravidla pramenící z výkonu určité profese. K tomu je vhodné projít přípravou, v podobě dalšího odborného vzdělávání. Dospívající před koncem základního vzdělávání vybírá obor a konkrétní školu, kde se bude pro výkon profese připravovat. Možnosti výběru vymezuje školský zákon a jsou jimi: střední odborné školy, gymnázia, střední odborná učiliště a konzervatoře (Sbírka zákonů, 2004). Žáci gymnázií tvoří zvláštní skupinu, která pokračuje ve všeobecném vzdělávání a ve skutečnosti tak oddaluje rozhodování o svém zaměření. Ostatní žáci vybírají ze široké nabídky institucí sekundárního vzdělávání a jsou nuceni zorientovat se v této nabídce tak, aby sloučili své zaměření se společenskou poptávkou a s dosaženým vzděláním byli zaměstnatelní. Lidé během života věnují podstatnou část svého času právě práci. Proto je důležité, aby obor pro který se rozhodnou odpovídal jejich schopnostem a zájmům, protože pokud nějakou činnost děláme rádi, lze předpokládat, že ji děláme dobře a můžeme v ní být úspěšní.

Volba povolání má vliv nejen na život jedince, který se rozhoduje, ale ve svém důsledku se dotýká každého člena naší společnosti. Složitost této volby je výrazně podporována turbulentním společenským vývojem. „*Svět, do něhož dnešní děti vstupují, ztratil přehlednost, přestal být víceméně lineární a jednoduše hierarchický. Vyznačuje se nepřebernou hmotnou i duchovní nabídkou, jejichž význam, hodnota a kvalita nemusí být na první pohled patrné. Na jedné straně si každý člověk může zvolit to svoje, na straně druhé se lidé ztrácejí v záplavě informací i věcí, které se na ně valí.*“ (Beran, 2003, s. 23).

Zvolené téma má extenzivní charakter. V této práci se budeme věnovat úzkému segmentu problematiky a zaměříme se na popis a zmapování vlivu faktorů působících na žáky při volbě další vzdělávací dráhy.

O aktuálnost zvoleného tématu svědčí realizace projektu VIP II Kariéra, zaměřeného na rozšíření a zkvalitnění kariérového poradenství také ve školách. V rámci projektu byly uskutečněny výzkumy zaměřené na rozhodování žáků o volbě dalšího studia s cílem nabídnout pomoc rodičům a žákům v oblasti kariérního poradenství. Existence projektu je odezvou na vysokou nezaměstnanost absolventů a nízkou připravenost žáků základních škol k volbě další vzdělávací dráhy. (Národní ústav odborného vzdělávání, 2012).

Cílem práce je vymežit a zmapovat význam jednotlivých faktorů, které ovlivňují proces volby další vzdělávací dráhy žáků při přechodu za základního, do vyššího sekundárního vzdělávání.

Cílem teoretické části práce je analýza a identifikace faktorů ovlivňujících volbu další vzdělávací dráhy, v kontextu vývojových zvláštností a společenských podmínek. V úvodu operacionalizujeme klíčové pojmy, nosné pro celou práci. Následně popíšeme vývojové zvláštnosti období dospívání, vývojový charakter profesní orientace a volbu další vzdělávací dráhy, jako rozhodovací proces. Charakterizujeme nejvýznamnější vlivy sociálního prostředí, působící na volbu další vzdělávací dráhy. V závěru uvádíme rizika volby další vzdělávací dráhy, její příčiny, důsledky a projevy.

Cílem praktické části je zjistit míru vlivu faktorů a informačních zdrojů, které ovlivnili volbu další vzdělávací dráhy žáků střední odborné školy v Olomouci. K realizaci výzkumného šetření jsme zvolili kvantitativní metodu dotazníkového šetření. Respondenty výzkumu budou žáci střední odborné školy v Olomouci.

1 Operacionalizace klíčových pojmů bakalářské práce

V následující části, na základě studia odborné literatury, vymezíme pojmy související s cílem a tematikou volby povolání.

1.1 Definice profesní orientace

V odborné literatuře se setkáváme s termínem profesní i profesionální orientace. Obě tyto modifikace jsou autory různě používány a chápány. Termín profesní je odvozen od slova profese, profesionální pak od slova profesionál, přičemž tento termín byl používáno zejména dříve (srov. Úlovcová 2006, Hřebíček 1984, Friedmann 2006, Pugnerová 2006).

Hlad' o se přiklání k užívání termínů karierové poradenství a karierová výchova, podle něj termín profesní orientace nediferencuje mezi složkou poradenskou a výchovně vzdělávací (2009, s. 18).

Obsahem profesionální orientace je utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání. Jedním z úkolů, které plní výchovné poradenství pro žáky základních, středních a speciálních škol. Zajišťují zvláštní odborná zařízení výchovného poradenství, školy a úřady práce (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 222).

Profesní orientace je dlouhodobý, pedagogický proces začleňování mladých lidí do světa práce, který ovlivňuje mnoho výchovných činitelů. Rozhodující je bezesporu působení školy a rodiny. Jako možné je i označení výchova k volbě povolání (Friedmann 2006, s. 1-3).

Naproti tomu, Hřebíček platnost tohoto procesu nevztahuje pouze k mladým lidem, ale budování profesní orientace považuje za celoživotní proces. Profesní orientace má podle autora základ ve světě práce. Obsahem profesionální orientace jsou prostředky, jimiž se strukturují a konkretizují profesní cíle a závisí na interakci mezi určitými, dobově konkrétními,

subjektivními i objektivními faktory. Na jedné straně jsou objektivně existující společenské potřeby na druhé straně pak subjektivní zájmy a předpoklady jednotlivce. Prostřednictvím profesionální orientace lze dosáhnout způsobilosti pro uvědomělou a samostatnou volbu povolání. Jedná se o významný společenský a výchovný jev. Tento jev je materiálně a historicky podmíněn. Příprava lidí na volbu profese je řešením existujícího, složitého, dialektického rozporu (1987, s.3, 18 - 21).

Vendel způsobilost jedince uskutečnit informované a věku přiměřené rozhodnutí při volbě studia označuje termínem *kariérní zralost* (2008, s. 8). Způsobilost rozhodovat při volbě další vzdělávací dráhy označuje Hvozdík jako *zralost* pro volbu školy a povolání. Tento termín definuje jako připravenost člověka učinit adekvátní rozhodnutí o své budoucnosti v profesi vzhledem ke svým osobním předpokladům, poznání světa škol a práce a požadavků společnosti, s ohledem na svou realizaci a společenskou a osobní prospěšnost. Tato zralost nemá dichotomický charakter, ale vykazuje různé stupně zralosti či nezralosti. Indikátory zralosti jsou: nereálnost, nerozhodnost, neangažovanost (Hvozdík 1986, s. 225-228).

V této práci se přikláníme k užívání termínu profesní orientace. V souladu s Hřebíčkem budeme tento termín chápat jako způsobilost žáka před koncem základního vzdělávání samostatně a informovaně zvolit svoji další vzdělávací dráhu.

1.2 Definice volby povolání

Žáci devátých tříd základních škol stojí před závažným životním rozhodnutím, zda a v jakém oboru budou pokračovat ve vzdělávání, které je přípravou na výkon určité profese v dospělosti. Tato volba je důležitým mezníkem v životě člověka, předznamenává konec dětství a začátek přípravy na dospělost. Většina žáků po skončení základní školy pokračuje

v dalším vzdělávání, přes 8 % populace ukončí vzdělávání se základním vzděláním, což považujeme za vysoké číslo (Český statistický úřad, 2013).

Volba oboru a konkrétní vzdělávací instituce je mezi odbornou i laickou veřejností nejčastěji označována termínem volba povolání.

V literatuře se setkáváme s různými termíny, označujícími tuto volbu: volba střední školy, prvotní volba povolání, první směrová volba, profi-volba, profesní volba, profesní orientace, kariérní rozhodování (srov. Pugnerová 2006, Vendel 2008, Úlovcová 2006, Strádal 2007, Hlad'o 2009, Friedmann 2006, Hřebíček 1987).

Pedagogický slovník definuje tento pojem jako proces rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétní povolání a celou profesní dráhu člověka. Volba povolání je součástí celkového vývoje osobnosti, ve které hrají hlavní roli rozhodovací procesy. (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 341).

Hlad'o se odklání od užití termínu volba povolání a klade otázku, zda žák na konci základní školy skutečně volí povolání, nebo další vzdělávací dráhu? Vzhledem k tomu, že převážná většina žáků po skončení základní školy pokračuje ve vzdělávání, považuje termín volba další vzdělávací dráhy za pregnantnější, k označení přechodu mezi základní a střední školou (2009, s. 9). Volbu další vzdělávací dráhy chápe jako rozhodovací proces, před kterým stojí žáci před koncem základní školy, charakterizovaný volbou typu střední školy, oboru vzdělávání a konkrétní vzdělávací instituce. Tento proces označuje také jako hledání souladu mezi atributy jedince a světa práce. Atributy člověka pak rozumí: zájmy, schopnosti, povahové vlastnosti, dovednosti, odborné znalosti, zdravotní stav, rodinnou situaci. Atributy světa práce pak jsou požadavky kladené na pracovníky v určitých povoláních (Hlad'o 2008, s. 45, 2010, s. 89).

Souhlasíme s autorem a v této práci budeme užívat termín volba další vzdělávací dráhy, který explicitně pojmenovává popisovaný jev.

1.3 Faktory působící při rozhodování žáků o volbě další vzdělávací dráhy

V této části, a v souladu s cílem práce, se zaměříme na identifikaci a popis faktorů, které ovlivňují rozhodování žáků o volbě další vzdělávací dráhy. Jak jsme uvedli výše, volba další vzdělávací dráhy je dlouhodobý proces, který ovlivňuje mnoho faktorů. V odborné literatuře lze nalézt různé výčty těchto faktorů a jejich různá členění. Některá z nich uvádíme.

Hlad'o člení vlivy působící na volbu další vzdělávací dráha na *celospolečenské* (politické zřízení, struktura profesí a její proměny, školská politika, vzdělávací systém, dostupnost poradenských služeb), *skupinové* (vliv konkrétního prostředí ve kterém jedinec žije), *individuální* (postoje, hodnoty, psychické vlastnosti) (2008, s. 48).

Souhrnná zpráva výzkumného šetření Národního ústavu odborného vzdělávání, uskutečněná v roce 2003, monitoruje vliv rozhodovacích zdrojů, tvořený jednak informačními zdroji a socioempirickými faktory. Uvádí tyto: doporučení rodičů, příklad rodičů, doporučení známých, výchovný poradce, jiný pedagog, školní psycholog, poradce pedagogicko- psychologické poradny, poradce z Úřadu práce, poradce personální agentury, informační příručky, internet, dny otevřených dveří a další (Národní ústav odborného vzdělávání 2003). Uvedené sjednocení informačních a sociometrických vlivů koresponduje s názorem, že izolovat zdroje vlivu a zdroje informací je obtížné (Hlad'o 2009, s. 66).

Hřebíček za významné faktory ovlivňující volbu další vzdělávací dráhy považuje: nutnost podřídit se přání rodičů, zdravotní stav, omezení plynoucí z finanční situace rodiny, špatný prospěch, možnost dobrého výdělku, úroveň pracovního prostředí, možnost učit se a následně pracovat v místě bydliště, je snadné vyučit se v oboru, povolání umožňuje dobré společenské postavení, možnost zvyšování kvalifikace, povolání odpovídá předpokladům žáka, zajímavý obsah povolání (1984, s. 67).

Strádal při volbě další vzdělávací dráhy, přikládá důležitost posouzení souladu mezi zvláštnostmi člověka a charakteristikami určité práce. Jako hlavní znaky práce uvádí: pracovní prostředí, pracovní prostředky, objekty a produkty práce, charakter pracovní činnosti, poptávku na trhu práce (2007, s. 9).

Z uvedeného výčtu vyplývá, že vlivy působící na dospívající při volbě další vzdělávací dráhy jsou mají různou podobu a kvalitu. Atribuce určitých vlivů je dána hlediskem, ze kterého na tento jev pohlížíme, případně příklonem k určité kariérové koncepci.

2 Charakteristika vývojového období vzhledem k volbě další vzdělávací dráhy žáků

V následující části popíšeme vývojové zvláštnosti dospívání, které chápeme jako determinanty rozhodovacího procesu dospívajících. Jejich poznání je výchozí pro pochopení problematiky volby další vzdělávací dráhy.

Odborníci zabývající se problematikou dospívání se shodují, že volba další vzdělávací dráhy je uskutečňována v nelehké době fyzického a psychického dospívání, zpravidla ve věku patnácti let. Patnáctileté děti ještě nejsou zcela zralé pro samostatné rozhodování. Typická je proměnlivost motivačních struktur, nestálé sebehodnocení a povrchní informovanost o profesionálních možnostech a společenských potřebách (Krpata 1973, s. 11, Taxová 1987, s. 66).

2.1 Pojmenování a periodizace vývojového období

V odborné literatuře se můžeme setkat s různým označením tohoto vývojového období: pubescence, adolescence, dospívající, mládež. Z anglicky mluvícího světa se u nás zabydlel také termín teenager.

Odborníci se shodují na věkovém rozmezí období dospívání a ohraničují jej věkem 11-22 let. Někteří autoři celé období dospívání označují termínem adolescence, které je mládí i dospívání současně. Je odlišné od jiných životních etap a je vnitřně diferencované. (Macek 2003, s. 35-36, Vágnerová 2012, s. 369-370). Macek člení období dospívání na časnou (10-13let), střední (14-16 let) a pozdní adolescenci (17-20 let). Vágnerová se přiklání k periodizaci, kdy období dospívání člení na ranou (11-15 let) a pozdní adolescenci (15-20 let). Taxová a Říčan období dospívání dělí na období pubescence a adolescence. Pubescenci vymezují věkem 11-15 let, adolescenci pak v rozpětí 15-22-23 let (1987, s. 57, 2005, s. 273-274).

V této práci jsou předmětem našeho zájmu charakteristiky vztahující se k dospívajícím v době, kdy volí další vzdělávací dráhu. Vzhledem k určitému věkovému rozpětí žáků (14-16 let) můžeme konstatovat, že podle periodizace Taxové a Říčana spadá část žáků do období pubescence a část do období adolescence. Tato skutečnost je dána rozdíly ve věku kdy nastupují žáci k základnímu vzdělávání. Podle statistiky Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy 20% žáků využívá možnosti odkladu a začíná školní docházku ve věku 7 let, na základě toho se zvyšuje věk žáků, kteří uskutečňují volbu (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy 2013).

V této práci budeme toto vývojové období označovat jako dospívání, které označuje celé období mezi dětstvím a dospělostí. Ve výčtu charakteristik se zaměříme na specifika vztahující se k většině, tedy k věku 14-15 let.

2.2 Vývojové změny charakterizující období dospívání

Období dospívání se týká druhé dekády života a je označováno jako přechodné období mezi dětstvím a dospělostí (Taxová 1987 s. 60, Vágnerová, 2012 s. 367). Souhlasíme s názorem, že přechodná je každá fáze života a přechodnost je typická pro celý lidský život a nelze tak charakterizovat mládež (Sak 1985, s. 8). Macek toto období označuje za most mezi dětstvím a dospělostí a říká, že vývojové přechody mohou být vnímány dospívajícími různě, jako výzva a příležitost, či jako komplikace a zdroj stresu (Macek 2003, s. 10, 42). Dospívání je specifickou životní etapou, která má svůj objektivní i subjektivní význam. Jedinec musí zvládnout svou vlastní proměnu a dosáhnout přijatelného sociálního postavení (Vágnerová 2012, s. 367). Tato životní fáze bývá označována jako nejkomplikovanější, nejdůležitější, dynamická a nejsložitější. V období dospívání dochází ke komplexní proměně osobnosti. Pro tyto změny je typická značná dynamika a z ní plynoucí nevyváženost a nepřipravenost na složité životní situace. Změny se projevují ve všech oblastech – somatické, psychické i sociální a vzájemně se podmiňují. Dospívání má procesuální ráz, změny jsou

určovány také dřívějším vývojem. (Langmeier 1983, s. 107, Taxová 1987, s. 69-70).

2.2.1 Změny v oblasti somatické

Pro období dospívání jsou typické výrazné biologické změny, spojené s pohlavním dospíváním a dosažením plné reprodukční schopnosti. Výrazně se mění zevnějšek dospívajících, což je příčinou ke změně sebepojetí i chování k okolí. Odborníci poukazují na skutečnost, že nástup fyzického a psychického dospívání se urychluje. Tento jev označují termínem *sekulární akcelerace*. Současně se oddaluje sociální dospívání. Ve výsledku se pak prodlužuje období dospívání oběma směry. Zkracuje se období dětství a oddaluje se nástup dospělosti (Langmeier 1983, s. 109-111, Vágnerová 2012, s. 369).

2.2.2 Změny v oblasti psychické

Období dospívání je vrcholem boje o vlastní identitu. Proto je pro tento pojem obdobím klíčovým (Říčan 2004, s. 221-223). Identita, jinak také totožnost, je to, jakým způsobem jedinec vnímá svou stejnost, místo, smysl a význam své existence ve společnosti. (Průcha a kol. 2003, s. 81). Macek počátek budování identity spojuje s věkem 14-16 let (2003, s. 36). Identitou rozumíme vědomí sebe sama, založené na základních a vyhraněných postojích, životních plánech, klíčových vztazích, hodnotách a názorech. Svou identitu vyjadřuje jedinec svými postoji a jednáním. Budováním identity dává jedinec svému okolí najevo kým je a oč usiluje (Helus 2009, s. 93-94).

Představa sebe sama má velký vliv na rozhodovací procesy, které stojí před dospívajícími (Vágnerová 2012, s. 468). Typická pro dospívající je emoční instabilita, časté a nápadné změny nálad, impulzivita, nestálost a nepředvídatelnost reakcí v důsledku oslabení nervové soustavy. Celkově je chování dospívajícího příznačně nevyrovnaností (Langmeier 107-118, Taxová, s. 70).

Vývoj intelektu se blíží vrcholu, myšlení je tvořivé a pružné. Dospívající je schopen pracovat s myšlenkovými operacemi a odpoutat se od konkrétního obsahu. Nový způsob myšlení se projevuje v kritickém posuzování okolního světa i sebe sama. Subjektivní zjednodušování problémů je přičítáno nedostatku zkušeností a nezralostí osobnosti (Novotná a kol. 2012, s. 55).

V období dospívání se rozvíjí a strukturuje motivační sféra, která dodává tomuto období dynamický ráz. Pochopení motivace nám umožňuje porozumět příčinám chování a jednání dospívajících. Motivační procesy i motivační struktury souvisí s vývojem jedince, jejich obsah se však mění v závislosti na společenských podmínkách. Rozvoj motivačních procesů a struktur je důležitou součástí osobnosti každého jedince. V dospívání nabývá na významu motivace k vlastní osobě, projevující se v potřebě sebeoceny, sebeuplatnění, samostatnosti, vlastní intimity, spojené s protestem proti kontrole rodičů. Další významnou motivační úlohu sehrávají mezilidské interakce, především vrstevnické a přátelské vztahy. Na významu nabývá motivace související s budoucím životním uplatněním, která souvisí s přechodem od krátkodobé k perspektivní orientaci (Taxová 1987, s. 128-140).

2.2.3 Změny v oblasti sociální

Hlavním znakem je snaha o osamostatňování na všech úrovních, zejména vůči rodičům a autoritám, mění se vztahy k ostatním lidem. Dochází k uvolňování citové vazby na rodičích, k deidealizaci, roste kritičnost k rodičům (Vágnerová 2012, s. 402). Tento jev je nazýván citovou emancipací od rodiny (Říčan 1989, s. 197). Dospívající odmítá emoční závislost na rodičích. Na významu nabývají vrstevnické vztahy, ty mají v období dospívání velký význam, jsou nenahraditelnými zdroji sociálních zkušeností, představují jakási cvičná pole. Díky nim mohou dospívající experimentovat s různými způsoby chování, aniž by byli podrobena kritice. (Taxová 1972, s. 20-24, 98 Vágnerová 369-404).

Pro všechny vývojové změny v období dospívání je charakteristická *intraindividuální variabilita*. Žádný jedinec nezažívá všechny typické vývojové změny souběžně bezvýtku (Macek 2003, s. 42).

Uvedená charakteristika vývojových zvláštností dospívání je východí pro přijetí názoru, že volba další vzdělávací dráhy je problém vzhledem k věku, kdy se žáci rozhodují. Ideální by bylo odsunout toto rozhodování na pozdější dobu. To však, vzhledem k nastavení školského systému není možné. Poznání a pochopení vývojových zvláštností je základním předpokladem pro účinné ovlivňování žáků a jejich přípravu žáků k tomuto závažnému kroku.

3 Profesní orientace jako biodromální proces

V této části uvádíme dvě, na sebe navazující vývojové teorie profesního vývoje, které dokládají dlouhodobý a celoživotní charakter profesní orientace. Vývoj profesní orientace člověka souvisí s celkovým vývojem osobnosti jedince. Jednotlivé fáze vývoje na sebe navazují a jsou determinovány předchozím vývojem.

Základními komponentami profesního vývoje jedince je člověk, svět práce a úroveň interakcí mezi nimi (Hřebíček 2001, nečíslováno).

3.1 Vývojová teorie podle E. Ginzberga

Navrhl vývojovou teorii člověka, odpovídající chronologickému věku. Základem teorie je tvrzení, že volba povolání je opakovaný proces, který je nepřetržitý a ireverzibilní a všechny volby jsou kompromisem mezi přáními a předpoklady jedince a vnějšími podmínkami světa práce. Tento model poukazuje na výraznou dynamiku profesního vývoje od útlého dětství do dospělosti. Uvádí tyto etapy:

- Fantazijní – do 11 let.
- Pokusná – do 11-17 let, Tato etapa obsahuje tři pod etapy - orientace na zájem, hodnoty a schopnosti.
- Realistická od 17 let, nese s sebou dílčí etapy prozkoumávání, krystalizace a specifikace (Gikopoulou 2012, s. 14).

3.2 Vývojová teorie podle D. E. Supera

Teorii E. Ginzberga rozvinul americký psycholog Donald E. Super a rozšířil životní etapy do pěti. Ve své teorii poukazuje na skutečnost, že sebepojetí, pracovní preference a kompetence se mění vlivem zkušeností. Super chápe odvěký vztah člověka a práce jako celoživotní vývojový proces, který má stálou dynamiku, mnohé změny, ale i zřejmou kontinuitu. Takto propracoval profesní vývoj člověka do pěti etap:

- růst 0-14 let

- prozkoumávání 15-24 let
- rozvíjení 25-44 let
- udržování 44-64
- pokles od 65 let

Uvedené etapy jsou dále vnitřně členěny. Tato teorie se stala základem pro termín „ *profesní vývoj člověka* “, zdůrazňuje význam životních rolí, kterými člověk prochází během života (role dítěte, žáka, studenta, manžela, rodiče, důchodce) a prostředí. Na základě mnoha výzkumů byla dále tato teorie rozpracována a byly vyřčeny tyto zásadní myšlenky:

- Lidé se liší ve svých zájmech, schopnostech a osobních charakteristikách
- Každý člověk je schopen vykonávat ne pouze jedno, ale několik různých povolání
- Lidé mohou uplatnit svou různorodost v různých, pro ně vhodných povoláních vzhledem ke svým osobnostním charakteristikám
- Schopnosti a zájmy jedince se během života mění v závislosti na zkušenostech. Proto volba povolání a adaptace na profesi jsou složitým, kontinuálním i diskontinuálním procesem, kdy se jedinec v průběhu života musí rozhodovat v rámci jistého povolání, nebo v rámci odlišných povolání.
- Průběh životní profesní kariéry je určen strukturou a úrovní určitého povolání, sociálně-ekonomickou úrovní rodiny, duševními schopnostmi, vlastnostmi a příležitostmi se kterými se jedinec v životě setká.
- Profesní vývoj v průběhu životních stádií je možné ovlivnit výchovnou a poradenskou orientací a podmínkami ovlivňujícími utváření zájmů a schopností a pomocí při sebepoznávání
- Proces vývoje k povolání a v povolání je rozvíjením self-konceptu. Tento koncept v profesionálním vývoji sehrává klíčovou roli. Koncept sebe, je výsledkem vzájemného působení dědičných vloh, uzpůsobení nervové soustavy, endokrinního systému, možnosti

a příležitosti sehrávat určitou roli. Tyto role prostředí buď přijímá, nebo odmítá.

- Uspokojení v životě i v práci závisí od rozsahu příležitostí najít vhodné pracovní místo, projevit své zájmy, schopnosti a hodnoty a sehrát roli, kterou jedinec pokládá sám za přiměřenou a odpovídající (Gikopoulou 2012, s. 14, Hřebíček 2011, nečíslováno).

Vendel tento vývoj označuje jako *kariérní* a rovněž jej vnímá jako celoživotní proces. Celoživotní charakter pak dokumentuje zvyšujícím se počtem vysokoškolských studentů v denní i dálkové formě studia a celoživotním charakterem vzdělávání, které ovlivňuje celoživotní kariérní vývoj. Na profesní orientaci by se měly účastnit všechny složky a instituce, kterých se dotýká výchova (2008, s. 146,189).

Z uvedeného plyne, proměnlivost profesní orientace během života jedince, v závislosti na mnoha vnitřních i vnějších faktorech. Profesní orientace, jako předpoklad pro uvědomělou volbu další vzdělávací dráhy, souvisí s celkovým vývojem osobnosti člověka.

4 Volba další vzdělávací dráhy jako rozhodovací proces

V této části charakterizujeme volbu další vzdělávací dráhy jako rozhodovací proces, který je nedílnou součástí života člověka. Následně uvedeme model rozhodovacího procesu volby další vzdělávací dráhy, která podrobně popisuje obsah a provázanost jednotlivých etap tohoto procesu.

Volba další vzdělávací dráhy je nejdůležitějším úkolem dospívání a má mimořádný význam individuální i společenský. Tato volba směřuje člověka k určitému povolání a omezuje množství povolání, ze kterých si jednou bude moci vybírat. „*Je to podobné jako na nádraží: Jakmile nastoupíte do určitého vlaku, můžete sice během jízdy přestoupit a rozhodovat tak o další trase, ale základní směr vaší cesty je už dán. Čím víc jej budete chtít změnit, tím více úsilí vás to bude stát*“ (Strádal 2007, s. 7). Volba další vzdělávací dráhy, podle Taxové, spoluurčuje budoucí sociální postavení (Taxová 2003, s. 370). Podle Hřebíčka je volba další vzdělávací dráhy ústředním termínem profesní orientace (1984, s. 23). Z uvedeného vyplývá, že termíny profesní orientace a volba další vzdělávací dráhy spolu úzce souvisí.

Rozhodovací proces chápeme jako řadu na sebe navazujících kroků, sestávající z formulace otázky, shromáždění informací o minulém současném a předpokládaném stavu, nalézání možných alternativ řešení a volby nejvhodnější varianty (Hartl, Hartlová 2010, s. 445).

Volba další vzdělávací dráhy není jednorázový úkon, ale rozhodovací proces. Následně uvedeme dva přístupy k volbě další vzdělávací dráhy, jako rozhodovacímu procesu, kdy první je vzorcem obecným, použitelným pro všechna rozhodnutí.

4.1 Rozhodovací proces jako součást života

Podle Mezery rozhodování provází celý lidský život. Rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy je stejný proces jako každé jiné rozhodování v životě člověka. Pro rozhodování uvádí pravidlo ACIP, jehož autory jsou L. Janis a L. Mann. AICP představuje obecný vzorec rozhodovacího procesu a obsahuje následující čtyři kroky:

A – Alternativy: Před závažným rozhodnutím, jakým volba další vzdělávací dráhy je, je třeba zvážit všechny alternativy a odpovědět na otázky zda existuje ještě jiná alternativa a zda jsme nezapomněli na některou možnost.

C – Následky a souvislosti: Tento krok představuje výběr nejlepších variant, zvážení jejich kladů a záporů, pro a proti.

I – Informace: Získat o vybrané variantě maximum informací.

P – Plány: Obsahuje tvorbu plánu, jak své rozhodnutí uskutečnit. Co musíme pro realizaci udělat, jak si poradíme s případnou překážkou (Mezera 2008, s. 99-100).

4.2 Rozhodovací proces volby další vzdělávací dráhy podla Hlad'a

Hlad'o na základě výzkumů rozpracoval sedmifázový model volby další vzdělávací dráhy, který podrobně charakterizuje jednotlivé fáze rozhodování, jejich návaznost a obsah.

Tabulka č. 1: Rozhodovací proces další vzdělávací dráhy žák

1. fáze	Orientace na volbu další vzdělávací dráhy a definování životních cílů	Uvědomění si nutnosti rozhodování, působení stimulů a motivace, projektování budoucnosti
2. fáze	Zjišťování všeobecných informací, sebepoznávání a sebehodnocení	Poznávání sféry vzdělávání, poznávání světa práce, sebepoznávání, sebehodnocení
3. fáze	Rozhodování o typu střední školy a oboru vzdělávání	Rozhodování založené na vlastních zájmech, předpokladech, hodnotách a dalších faktorech
4. fáze	Vyhledávání konkrétních vzdělávacích institucí	Zjišťování nabídky vzdělávacích institucí v daném regionu, vytváření preferenčního seznamu SŠ
5. fáze	Zjišťování podrobností o možných alternativách	Podrobná explorace zvažovaných vzdělávacích institucí
6. fáze	Redukce alternativ	Definování a zhodnocení kritérií, zjišťování rizik, porovnávání zisků a ztrát
7. fáze	Konečné rozhodnutí	Rozhodnutí mezi alternativami, potvrzení rozhodnutí, podání přihlášky na SŠ

Zdroj: Hlad'o (2009, s. 13)

Následně uvádíme podrobný popis jednotlivých fází rozhodovacího procesu podle Hlad'a.

1. fáze - *Orientace na volbu další vzdělávací dráhy a definování životních cílů:* žáci si začínají uvědomovat blížící se konec povinné školní docházky a nutnost věnovat se volbě další vzdělávací dráhy. Počátek rozhodovacího procesu je iniciován působením okolností a činitelů. Primární role je připisována rodičům, kteří především prostřednictvím komunikace aktivizují žáky. Specifickým stimulem volby další vzdělávací dráhy je plánování budoucnosti, která je příznačná pro první fázi volby další vzdělávací dráhy. U žáků s nízkou motivací k plánování budoucnosti se mohou projevovat tendence odsouvat otázky spojené s volbou další vzdělávací dráhy.

2.fáze - *Zjišťování všeobecných informací, sebepoznávání a sebehodnocení:* žáci se seznamují se vzdělávacím systémem, typy středních škol, s obory vzdělávání, profesemi, jejich charakteristikami, požadavky na vzdělání v jednotlivých profesích, požadavcích na osobní a zdravotní stav ve vztahu k určitým profesím. V této fázi je pozornost soustředěna na poznávání atributů osobnosti a sebehodnocení, zejména, zaměřenosti osobnosti, hodnocení schopností, vědomostí a dovedností. Cílem je posouzení osobních předpokladů jedince v porovnání s možnostmi vzdělávací nabídky a světa práce.

3. fáze - *Rozhodování o typu střední školy a oboru vzdělávání:* na základě předchozích kroků, žáci zvažují obor a typ vzdělávání. Hodnotí své zájmy, zaměření, životní plány. V této fázi je významný vliv rodiny, která plní informační roli, na základě svých zkušeností a informací, které žákům předává, nebo vyjadřuje snahu směřovat žáka k určitému typu střední školy nebo vzdělávacímu oboru. Rodina může také působit na budování identity žáka tím, že otevřeně komunikuje jeho předpoklady a možnosti. Tím koriguje zvažování o typech škol nebo vzdělávacích oborech. Tato fáze přináší další kritické momenty. Žáci své možnosti primárně posuzují podle svých zájmů. Teprve potom podle svých schopností. Žáci mají tendenci přeceňovat své osobní předpoklady. Tato fáze je obtížná v tom, že pro žáky

je obtížné zformovat své představy, přání a cíle podle možností nabídky středních škol a vzdělávacích oborů. V takovém případě místo třetí fáze přistupují žáci přímo k hledání konkrétní vzdělávací instituce.

4. fáze - *Vyhledávání konkrétní vzdělávací instituce:* v této fázi na základě vybraného oboru nebo typu střední školy žáci shromažďují informace za využití různých informačních zdrojů. Těmi jsou on-line databáze středních škol, tištěné katalogy středních škol a prezentační přehledky středních škol. Pro žáky, kteří nemají představu o oboru a typu střední školy, jsou tyto informace zdrojem inspirace. Na základě nabídky škol, odpovídající požadavkům žáka si vytvářejí preferenční seznam středních škol. U těch pak posuzují dostupnost, podmínky přijetí a šance pro přijetí na školu.

5. fáze - *Zjišťování podrobných informací o možných alternativách:* v této fázi žáci zkoumají podrobné informace o preferovaných školách, zejména o podmínkách studia, obsahu vzdělávání, o prostředí školy o pedagogickém sboru. K tomuto účelu žáci navštěvují dny otevřených dveří na školách. Návštěva několika škol nabízí žákům možnost srovnání. Významným zdrojem informací o určité škole jsou také osobní reference a webové stránky škol.

6. fáze - *Redukce alternativ:* v této fázi dochází ke kritickému posuzování různých alternativ. Žáci na základě svých představ definují kritéria pro možnou volbu střední školy, následně hodnotí tato kritéria v preferenčním seznamu středních škol. Zjišťují výhody a nevýhody spojené s jednotlivými alternativami. Tak dochází k zúžení seznamu alternativ a krystalizaci dílčího rozhodování, do prozatímní volby.

7. fáze - *Konečné rozhodnutí:* v této fázi dochází ke konečnému rozhodnutí mezi alternativami. Protože žáci nejsou schopni objektivně posoudit atributy světa práce a atributy člověka, konečné rozhodnutí může být iracionální. Pak žáci pochybují o správnosti svojí volby a hledají oporu rodičů a jejich potvrzení o správnosti rozhodnutí. Proces rozhodování o další vzdělávací dráze je ukončen vyplněním a odesláním přihlášky na konkrétní střední školu.

Těmito fázemi zpravidla žáci procházejí od začátku devátého ročníku do podání přihlášky na střední školu. V případě nepřijetí na vybranou střední školu v prvním kole, žák znovu prochází některými fázemi volby další vzdělávací dráhy (Hlad'o 2009, s. 112-116).

Popsané modely rozhodovacího procesu chápeme jako návod, aby tak závažné rozhodování, jakým je volba další vzdělávací dráhy bylo založené na sběru a třídění informací a variant, s využitím plánování důležitého pro budoucnost. Využití znalosti rozhodovacího procesu je prevencí nahodilého rozhodování.

4.3 Autonomie rozhodování žáků při volbě další vzdělávací dráhy

Cílem výchovného působení rodiny a školy je připravit žáka pro samostatné informované rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy, tak aby byl subjektem rozhodování. Autoři Langmeier, Hlad'o, Pugnerová uvádějí, že rozhodování žáků zpravidla odpovídá uvedené typologii:

Typ A: se řídí podle přání a rozhodnutí rodičů, nebo jiných dospělých, bez ohledu na vlastní přání. Postoj osoby, která se rozhoduje, je pasivní, zcela se podřídí, v tomto případě nelze mluvit o „volbě“.

Typ B: představuje střední pozici. Dospívající má určité představy, které jsou nejasné a nepevné, mají spíš obecnou úroveň, chybí konkrétní představa. Volba se nakonec uskuteční pod tlakem okolí.

Typ C: se řídí podle svého osobního plánu, svou volbou, založenou na vlastních cílech. Tito dospívající bývají zpravidla iniciativní a cílevědomí. (Pugnerová 2006, s. 11).

Jedince přistupující samostatně a aktivně k volbě další vzdělávací dráhy považujeme za profesně orientované a připravené na tento důležitý krok. Ostatním by měla být věnována zvýšená pozornost rodiny i odborníků z oblasti poradenství.

5 Vliv sociálního prostředí na volbu další vzdělávací dráhy

V této části se zaměříme na popis faktorů sociálního prostředí, které ovlivňují jedince při volbě další vzdělávací dráhy. Úkolem je nastínit potenciál jejich vlivu na dospívající. Sociální prostředí můžeme chápat jako souhrn procesů a vztahů, které jedince obklopují v sociální skupině, rodině a celé společnosti (Průcha a kol. 2009 s. 270).

Sociální vlivy nepůsobí na všechny jedince stejně. Vždy záleží na aktuální vývojové úrovni individua a jeho zkušenostech (Vágnerová 2012, s. 21). Rodinné zázemí, škola a širší komunita sehrávají při vývoji jedince klíčovou roli (Krejčová 2011, s. 20).

Volba další vzdělávací dráhy je ovlivněna mnoha faktory, danými jednak vývojovými a osobnostními charakteristikami osobnosti a také okolím, ve kterém žijí (Hlad'o 2008, s. 48). Vágnerová jako důležité sociální skupiny uvádí rodinu, školu, vrstevnické skupiny a volnočasové instituce (2012, s. 398).

5.1 Role rodiny při volbě další vzdělávací dráhy dospívajících

Zásadní vliv na formování osobnosti jedince má prostředí, ve kterém žije a vyrůstá. Tím je zpravidla rodina.

Vliv rodiny je charakteristický dlouhodobostí svého působení na dítě – dospívajícího. Působení rodičů vyplývá z jejich právní, společenské a výchovné zodpovědnosti za život nezletilých potomků (Vendel 2008, s. 17).

Na děti působí vztah rodičů k práci, jejich pracovní morálka, způsob oceňování různých pracovních činností, v čem spatřují smysl práce, jejich vlastní spokojenost či nespokojenost s výsledky práce, hierarchie hodnot, postoje ke vzdělání, k materiálním a kulturním potřebám, k výši příjmu (Taxová 1987, s. 141-142).

Působení každé jedné rodiny se liší. Odlišnosti jsou dány zejména stylem výchovy, socioekonomickým statutem rodiny, vykonávaným povoláním,

dosaženou úrovní vzdělání, stylem rodičovské péče, způsobem komunikace a vzájemné interakce, rodinnou situací (Hlad' o 2009, s. 70-83).

Odborníci se shodují, že rodina je nejvýznamnějším faktorem při volbě další vzdělávací dráhy (Friedmann 2010; Hlad' o, 2009; Taxová 1987, Vendel 2008). Tento názor potvrzují také výzkumy (Národní ústav odborného vzdělávání 2003, Hlad' o 2012). Vliv jednotlivých členů rodiny na rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy pak vykazuje různou míru vlivu. Výzkumy podle Hlad'a, podle Otta (2000), prokazují prvořadou úlohu matky, jako nejvýznamnějšího zdroje rad a pomoci během všech fází rozhodovacím procesu volby další vzdělávací dráhy. Toto zjištění je připisováno tradiční mateřské roli (podle Hlad'a 2010, s. 69, podle Bryantová et al. 2006).

Mezera jako nezbytnou podmínku pro optimální rozhodování dospívajících vidí ve správném načasování, kdy rodina i dospívající věnují pozornost blížící se volbě další vzdělávací dráhy (2008, s. 150).

5.2 Role školy v přípravě žáků k volbě další vzdělávací dráhy

V této části popíšeme prostředky, možnosti a úkoly základní školy při budování profesní orientace u žáků, jako předpokladu pro připravenost žáků k volbě další vzdělávací dráhy.

Vzdělávání v ČR má institucionální charakter a je uskutečňováno na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Sbírka zákonů, 2004). Hlavní cíle vzdělávání plynou z tohoto zákona a jsou jimi: rozvoj osobnosti člověka a jeho vybavení způsobilostmi pro občanský a osobní život, výkon povolání nebo pracovní činnosti v průběhu celého života.

Problematice volby povolání je věnována pozornost resortu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí. Součinnost obou resortů je jednou z podmínek zejména ekonomického rozvoje společnosti, jejímž základem je využití lidského potenciálu. Úkolem

resortu školství je pružně reflektovat měnící se potřeby trhu práce a následně přizpůsobovat nabídku odborných vzdělávacích oborů tak, aby jejich absolventi byli zaměstnatelní.

Hladčo vidí roli školy v přípravě žáků na volbu další vzdělávací dráhy v utváření reálného profesního cíle a perspektivy (2007, s. 21). Vendel klíčové úkoly školy v budování profesní orientace u žáků shledává ve třech oblastech: sebezpoznání, seznámení se školami a povoláními, a poznání principů rozhodování (2008, s. 147).

Úkol školy v oblasti přípravy žáků k volbě další vzdělávací dráhy, tedy v jeho profesním orientování, spatřujeme ve dvou liniích. Jednak ve formálně stanoveném a pro školy závazném obsahu vzdělávání, dále pak v nositeli vzdělání, tedy v osobě pedagoga

„Vzdělávání by mělo pomáhat k tomu, aby se lidé dokázali v mnohohrstevné skutečnosti zorientovat, aby bezradně nepodléhali stresu a zmatení, aby odolávali skryté i otevřené manipulaci, uměli se zdůvodněně rozhodnout“ (Beran, 2003, s. 23).

5.2.1 Role pedagogických pracovníků

Friedmann jako hlavní osoby působící na žáky v prostředí školy jmenuje učitele, třídního učitele, výchovného poradce, školního psychologa (2006, s. 2-3).

Učitel a třídní učitel mají prostor při své práci, v rámci diagnostiky, rozpoznat zájmy, schopnosti a předpoklady svých žáků. Následně je usměrňovat a ovlivňovat žádoucím způsobem. Pavelková za jeden z cílů školy považuje rozvoj perspektivní orientace, jako předpokladu pro orientaci jedince na vlastní budoucnost (1990. s. 59-68, Helus 1982, s. 153).

Jedním z úkolů výchovného poradce na základní škole je poskytování poradenství pro volbu další vzdělávací dráhy. Ta je zaměřena na poskytování informací o jednotlivých typech středních škol, o požadavcích

pro přijetí ke studiu, o možnostech uplatnění po ukončení studia (Vendel 2008, s. 15). Výchovný poradce působí na všech školách. Spolupracuje s rodiči, školním psychologem a ostatními pedagogy. Metodické vedení nabízejí výchovným poradcům pedagogicko-psychologické poradny. Aby byla zajištěna aktuálnost předávaných informací, spolupracují s informačními a poradenskými středisky. Jedním z nedostatků výchovného poradenství na školách je skutečnost, že tato funkce je přiřčena k vyučovací povinnosti učitele a čas pro individuální poradenství je omezen. Další omezení plyne z širší problematiky, kterou poradce musí řešit a poradenství pro volbu další vzdělávací dráhy tak není prioritou. Školní psycholog poskytuje poradenskou činnost přímo na školách. Spolupracuje s výchovným poradcem, učiteli, třídním učitelem. V rámci volby další vzdělávací dráhy realizuje pedagogicko-psychologickou diagnostiku, pro kterou má odborné znalosti (Hlad'o 2008, s. 21-22).

Předpokladem úspěšného působení školy na profesní orientaci žáků a následnou pomoc, při volbě další vzdělávací dráhy je osobnost každého jednoho pedagogického pracovníka.

5.2.2 Volba další vzdělávací dráhy v kurikulárních dokumentech

Zařazení vzdělávací oblasti *Výchova k volbě povolání* (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2001) a následně vzdělávací oblasti *Člověk a svět práce* (v rámci kurikulární reformy) do vzdělávání, chápeme jako reflexi společenských potřeb (Jeřábek a kol. 2007). Vývoj po roce 1989 přinesl mnoho převratných změn do všech oblastí života společnosti.

Vzdělávací oblast *Člověk a svět práce* je jednou ze vzdělávacích oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVPZV). Má vést žáky k základním dovednostem v různých oborech lidské činnosti a vytváření životní a profesní orientace žáků. Zaměřuje se na zvládnutí praktických pracovních dovedností a návyků. Obsah vzdělávací oblasti *Člověk a svět práce* je rozdělen na 1. stupni do čtyř tematických okruhů: práce s drobným materiálem, konstrukční činnosti, pěstitelské práce,

příprava pokrmů. Na 2. Stupni je rozdělen do osmi okruhů: práce s technickými materiály, design a konstruování, pěstitelské práce a chovatelství, provoz a údržba domácnosti, příprava pokrmů, práce s laboratorní technikou, využití digitálních technologií, svět práce.

Okruh svět práce je povinný, z ostatních okruhů si škola vybírá alespoň jeden další. S jeho zařazením se počítá v nejvyšších ročnících 2. stupně.

Zařazení okruhů do vzdělávání vede žáky k:

- Pozitivnímu vztahu k práci.
- Osvojení základních pracovních dovedností a návyků z různých pracovních oblastí, k organizaci a plánování práce, k používání nástrojů a pomůcek.
- Vytrvalosti a soustavnosti při plnění úkolů, k tvořivosti při pracovní činnosti.
- Poznání, že technika je součástí lidské kultury a je spojena s pracovní činností člověka.
- Poznávání okolního světa, k sebedůvěře, k hodnotám ve vztahu k práci člověka a životnímu prostředí.
- Chápání práce jako příležitosti k seberealizaci a sebeaktualizaci a rozvoji podnikatelského myšlení.

Jedním z okruhů vzdělávací oblasti Člověk a svět práce je tematický okruh Svět práce. Ten je zaměřen na přípravu žáků k volbě další vzdělávací dráhy. Jeho obsah tvoří:

- Trh práce - povolání lidí, druhy pracovišť, pracovní objekty, prostředky, kvalifikační, zdravotní a osobní požadavky.
- Volba profese – základní principy, sebepoznání, sebehodnocení, informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi, využívání poradenských služeb.
- Možnosti vzdělávání – náplň učebních a studijních oborů, podmínky přijímacího řízení.

- Zaměstnání – pracovní příležitosti v regionu, způsoby hledání práce, sestavení životopisu, problémy nezaměstnanosti, úřady práce, pracovně-právní vztahy.
- Podnikání – druhy organizací, formy podnikání.

Tento obsah je nástrojem pro docilení žádoucích znalostí u žáků, označovaných jako očekávané výstupy, a znamenají, že žák:

- Orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí.
- Posoudí své možnosti pro volbu povolání.
- Využije profesní informace a poradenské služby, pro výběr vhodného vzdělání
- Je schopen prezentovat svou osobu při vstupu na trh práce.

(Jeřábek, Tupý, 2007, s. 86-88).

Na základě RVP si školy zpracovávají vlastní školní vzdělávací program (ŠVP) s ohledem na své podmínky a možnosti.

Myšlenkové pochody jsou u všech lidí stejné, liší se úrovní rozhodování, věkem a životními zkušenostmi, které je možné předávat dál. To je podstatou působení rodiny, školy nebo odborných poradců v procesu volby další vzdělávací dráhy. (Mezera 2008, s. 2).

Pro efektivní formování profesní orientace u žáků a následnou volbu další vzdělávací dráhy je nezbytná soustavná a konstruktivní spolupráce učitelů a rodičů (Langová a kol. 2005, s. 57).

5.3 Vliv vrstevníků

Vrstevnické skupiny jsou pro dosívající přitažlivé a se zvyšujícím se věkem nabývají na významu. Poskytují dospívajícím rovnoprávné vztahy, pocit osobní nezávislosti na dospělých a pocit opory a sebejistoty. Dospívajícím záleží na tom, jak jsou vrstevníky hodnoceni a přijímáni a jak na ně působí. Jednou z příčin vysokého významu těchto vztahů je změna vztahů dospívajících k autoritě. Vrstevnické vztahy jsou významným socializačním

činitelem. Nemusí být ovšem vždy v souladu s výchovnými záměry, nebo je mohou i doplňovat. V rámci různých vrstevnických skupin získávají dospívající nové role a stávající se mění (Taxová 1972, s. 20-24, 98 Vágnerová 2012, s. 369-404).

Výzkum, uskutečněný v rámci projektu VIP II Kariéra, prokazuje vliv vrstevníků při volbě vzdělávací dráhy v pořadí jako třetí nejvýznamnější (Národní ústav odborného vzdělávání, 2012, s. 13).

V praktické části práce, pro snadnější srozumitelnost dotazníkového šetření, nahrazujeme pojem vrstevnicí pojmem kamarádi.

V následující části jsme uvedli nejvýznamnější faktory sociálního prostředí působící na dospívajícího při volbě další vzdělávací dráhy. Jako zásadní ve formování jedince je vliv rodiny, který zprostředkovává dospívajícím reálný obraz světa práce. Úkolem školy je zejména poskytování odborných a aktuálních informací.

6 Poradenské subjekty pro volbu další vzdělávací dráhy

Pro dokreslení možných vlivů sociálního prostředí, uvádíme pro žáky běžně dostupná poradenská pracoviště a jejich stručnou charakteristiku.

Pro oblast volby další vzdělávací dráhy jsou významnými poradenskými subjekty zejména pedagogicko-psychologické poradny, poradny zřizované při úřadech práce, soukromé poradny a personální agentury.

Pedagogicko-psychologické poradny často spolupracují s výchovnými poradci škol. Poradenství pro volbu další vzdělávací dráhy zde realizují psychologové, těžiště jejich práce spočívá v individuální práci s klienty, kteří jsou nerozhodní nebo nemají vyhraněné zájmy. Ve své poradenské činnosti využívají psychologická vyšetření.

Poradenská střediska úřadů práce náleží do resortu MPSV a jejich cílem je poskytnout maximum informací pro samostatné rozhodování při volbě další vzdělávací dráhy (Vendel 2008, s. 15).

Výzkum prokazuje nízkou míru využívání poradenských subjektů při rozhodování žáků o volbě další vzdělávací dráhy (Hlad'o 2012, s. 13).

„Poradci pro volbu další vzdělávací dráhy mají velkou zodpovědnost za budoucnost nejen svých klientů, ale nepřímo i za efektivnost ekonomiky, protože zdroje zítřka jsou ve školních třídách dneška“ (Vendel 2008, s. 17).

Nabídka poradenských služeb je ve skutečnosti rozsáhlejší. Zde jsme uvedli jen některé, nejčastěji využívané žáky, se kterými jsou seznamováni prostřednictvím základní školy.

7 Problematika volby další vzdělávací dráhy

Z uvedených skutečností je zřejmé, že volba další vzdělávací dráhy může být pro žáky problémem z mnoha důvodů. V této části uvedeme příčiny, projevy a možné důsledky problematiky volby další vzdělávací dráhy.

Rozhodování žáků je možné charakterizovat často jako nejisté, nerozhodné a váhavé. V takovém případě hrozí, že tento proces výrazně ovlivní rodiče, jejichž postoje a přání mohou být deformovány nejen vlastními nenaplněnými tužbami, ale i subjektivním hodnocením schopností vlastního dítěte (Taxová 1987, s. 66, Hvozdík s. 228).

Hlavními příčinami problémů při volbě další vzdělávací dráhy žáků jsou: nedostatek informací o světě práce a jednotlivých povoláních, neznalost školského systému, nedostatečný stupeň sebepoznání, krátkodobá perspektivní orientace (Hlad'o 2008, s. 5).

Projevy nedostatečné připravenosti pro rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy mohou být: nerozhodnost, nečinnost, odkládání rozhodnutí a omezený realismus volby (Vendel 2008, s. 18-19). Vágnerová jako další projev obtížné volby uvádí nejistotu, jejíž příčiny shledává v nejednoznačném vymezení vlastní identity. Takový jedinec pak nedokáže přijmout odpovědnost za svůj život, nemá představu, čeho by chtěl dosáhnout (2012, s. 468).

Volby další vzdělávací dráhy může vykazovat některé disproporce: mezi přáním rodičů a dítěte, rozpor mezi schopnostmi žáka a jeho volbou, rozpor mezi individuální volbou a společenským požadavkem, rozpor plynoucí z nevyjasněných zájmů a orientace (Hvozdík 1986, s. 330).

Důsledkem takové volby mohou být: ztráta zájmu o studovaný obor, kázeňské problémy, změna preferencí žáka, zhoršení prospěchu, záškoláctví, případně i předčasný odchod ze vzdělávání (Úlovcová 2006, s. 27).

Problém lze obecně definovat jako vědomí jedince, že vědomosti, které má, nepostačují k dosažení cíle. V užším smyslu pak nedostatek vědomostí označuje jako problém pokud vědomosti nelze získat od ostatních členů společnosti, nebo není známý způsob jak nedostatek ve vědomostech odstranit (Buhr 1985, s. 119). Výše jsme uvedli nástroje a možnosti školy a poradenských subjektů a také jsme charakterizovali potenciál rodinného prostředí. Jmenovaní předávají informace žákům, ty však mohou mít různou kvalitu. Aktuálnost informací o světě práce je těžko dosažitelná, protože nejvýraznějším znakem společenského vývoje je rychlost změn promítající se do všech oblastí života. Souhlasíme s názorem Taxové, která uvádí, že čím je společnost vyspělejší, tím náročnější je příprava na dospělost (1987, s. 66).

Volba střední školy předznamenává budoucí směr pracovního uplatnění a měla by být v souladu se společenskou poptávkou. Proto je nezbytné funkční propojení mezi sférou vzdělávání a světem práce tak, aby školský systém reagoval na měnící se požadavky a potřeby trhu práce

Reakcí na proměnlivost ekonomických a sociálních podmínek je rostoucí pozornost ústředních orgánů MŠMT a MPSV o anticipaci potřeb trhu práce a předvídání kvalifikačních potřeb. (Národní vzdělávací fond 2009, s. 29-33).

Politické změny v České republice po roce 1989 s sebou přinesly nový jev, kterým je nezaměstnanost. Na druhé straně jsou profese, ve kterých chybí kvalifikovaní pracovníci. Dnešní dospívající tak mají o to těžší úkol, měli by si zvolit obor, který bude nejen odpovídat jejich zájmům a předpokladům, ale i proměnlivým trendům trhu práce. Proto volba další vzdělávací dráhy dospívajících si zaslouží patřičnou pozornost.

8 Praktická část

8.1 Formulace výzkumného problému

Cílem praktické části je zjistit míru vlivu faktorů a informačních zdrojů ovlivňujících volbu další vzdělávací dráhy žáků. Pro šetření jsem zpracovala okruhy otázek takto:

1. Jaká je míra vlivu jednotlivých faktorů sociálního prostředí v rozhodovacím procesu žáků, při volbě další vzdělávací dráhy povolání?
2. Jaké jsou osobní preference žáků při volbě střední školy?
3. Jaký odborník žákům poskytl informace při volbě další vzdělávací dráhy?
4. Jaké informační zdroje žáci nejčastěji využili při volbě konkrétní školy?
5. Jaká je míra autonomie při rozhodování žáků?
6. Jak žáci vnímají vlastní rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy?
7. Jak jsou žáci spokojeni s uskutečněnou volbou střední školy?

K uvedeným otázkám jsem stanovila tyto předpoklady:

Předpoklad č.1: Nejvýznamnějším faktorem ovlivňujícím volbu další vzdělávací dráhy je rodina.

Předpoklad č. 2: Nejvýznamnější motivem při volbě další vzdělávací dráhy je zájem o studovaný obor.

Předpoklad č. 3: Žáci využívají při volbě další vzdělávací dráhy především rady výchovného poradce na základní škole.

Předpoklad č. 4: Nejdůležitější informační zdroje při volbě konkrétní střední školy je internet.

Předpoklad č.5: Většina žáků ke konečnému rozhodnutí o volbě konkrétní střední školy přistupují samostatně.

Předpoklad č.6: Většina žáků vnímá volbu další vzdělávací dráhy jako obtížný úkol.

Předpoklad č. 7: Většina žáků je s volbou střední školy spokojena.

8.2 Metoda výzkumu

K realizaci praktické části práce, jsem zvolila kvantitativní metodu šetření (Gavora 2000, s. 31). Jako výzkumný nástroj jsme zvolila nestandardizovaný dotazník.

Sestavení dotazníku předcházelo studium odborné literatury a osobní dotazování mezi žáky prvních a druhých ročníků víceletých gymnázií. Ověření výzkumného nástroje jsem uskutečnila na vzorku pěti žáků výše uvedené skupiny. Ověření potvrdilo srozumitelnost a validitu zvoleného nástroje.

Dotazník tvoří osm uzavřených otázek, z nichž první zjišťuje pohlaví respondentů (Gavora 2000, s. 102). Další otázky zjišťují okolnosti volby další vzdělávací dráhy žáků. Žáci

Dotazník byl distribuován v tištěné podobě a jeho distribuci jsem provedla osobně. Účast respondentů na šetření byla dobrovolná a zachovala se anonymita při jeho vyplňování. Respondenty jsem seznámila se účelem využití výsledků šetření. Stoprocentní návratnost přisuzuji osobnímu kontaktu s respondenty. Dotazník je v příloze č.1.

8.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří 89 žáků prvních ročníků maturitních oborů střední odborné školy v Olomouci. Výběr souboru byl záměrný (Gavora, 2000, s. 64). Společným znakem souboru je již uskutečněná volba další vzdělávací dráhy v uplynulém roce a studium prvního ročníku střední odborné školy.

Respondenty je 53 dívek a 36 chlapců. Věk respondentů se pohybuje v rozmezí 15-21 let, průměrný věk výzkumného souboru je 16 let. Strukturování výzkumného souboru umožní sledování odlišností jevů v závislosti na pohlaví respondentů. Vendel uvádí, že pohlaví má zanedbatelnou úlohu (2008s. 103), lze se však setkat i s názorem, že rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy je obtížnější u chlapců (Šimíčková-Čížková et al. 2010, s. 130).

8.4 Analýza dat

U shromážděných dat jsem zkontrolovala úplnost a správnost vyplnění. Pro zpracování získaných dat jsem nejprve pomocí čárkovací metody sestavila tabulku četností. Vzhledem k nerovnoměrnému zastoupení chlapců a dívek ve výzkumném souboru jsme získané absolutní hodnoty převedla do relativních četností, vyjádřených v procentech (Chrásková 2006, s. 43). V textu uvádím výčet takto zpracovaných hodnot v tabulkách a grafech s hodnotami získanými z celkového souboru a diferencovaně podle pohlaví respondentů. Součástí analýzy dat je i slovní hodnocení výsledků šetření.

8.5 Vlastní výzkum

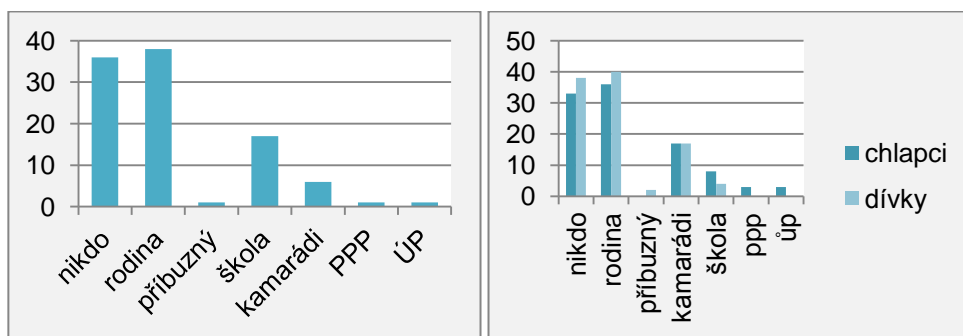
Otázka č. 1: Kdo žákům pomáhal při volbě střední školy? Tato otázka zjišťuje míru vlivu jednotlivých faktorů sociálního prostředí na volbu další vzdělávací dráhy z pohledu žáků.

Zjištěné odpovědi jsme zaznamenali do tabulky a grafu takto:

Tabulka č. 2: Vliv faktorů sociálního prostředí

položka	dívky		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Nikdo	20	38	12	33	32	36
Rodina	21	40	13	36	34	38
Příbuzný	1	2	0	0	1	1
Škola	9	17	6	17	15	17
Kamarád	2	4	3	8	5	6
PPP	0	0	1	3	1	1
ÚP	0	0	1	3	1	1
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 1 : Vliv faktorů sociálního prostředí v celkovém souboru

Graf č.2: Vliv faktorů sociálního prostředí podle pohlaví

Zdroj: vlastní výzkum

Jako nejvýznamnější faktor při rozhodování o volbě střední školy žáci označili rodinu, v zastoupení matky, otce nebo obou rodičů společně. Tento výsledek není překvapující, protože rodina ovlivňuje žáka dlouhodobě. Více než třetina dotazovaných uvedla, že při volbě další vzdělávací dráhy jí nepomáhal nikdo. Z toho vyvozujeme, že tito žáci měli jasnou představu, na kterou školu se budou hlásit, což považujeme za pozitivní. Čtvrtina žáků využila pomoc některého odborníka ze základní školy. Vliv školy oproti vlivu rodiny je poloviční. Vliv vrstevníků byl uváděn jako třetí nejvýznamnější, ale ve skutečnosti jej využil jen malý počet žáků. Vliv dalšího příbuzného, poradce pedagogicko-psychologické poradny a poradce Úřadu práce vykazuje shodně velmi nízké hodnoty. U obou pohlaví jsem zaznamenala stejnou míru vlivu vrstevníků. Vliv ostatních faktorů byl odlišný. Oba rodiče měli větší vliv na dívky oproti chlapcům, více dívek nepotřebovalo pomoc nikoho. Naopak více chlapců využilo pomoci školy. Vliv jiného příbuzného jsme zaznamenali u dívek. Odbornou pomoc pedagogicko-psychologické poradny a poradce úřadu práce uvedli chlapci. Zjištění odlišnosti vlivu jednotlivých faktorů sociálního prostředí dané pohlavím respondentů nejsou výrazné.

Položky rodina a škola byly v dotazníku dále členěny. Na základě toho byl zaznamenán vliv jednotlivých členů rodiny a pracovníků základní školy v celkovém souboru a dále podle pohlaví.

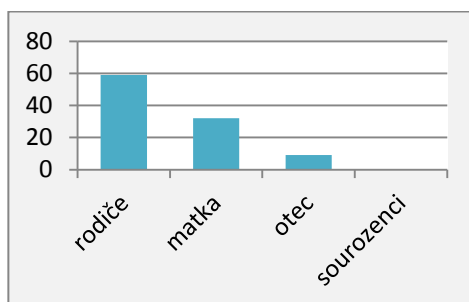
Vliv jednotlivých členů rodiny na volbu další vzdělávací dráhy

V této části prezentuji dílčí výsledek šetření, mapující vliv jednotlivých členů rodiny na volbu další vzdělávací dráhy. Zjištěné výsledky uvádím v tabulce a grafu.

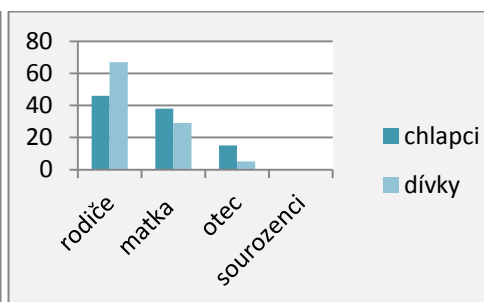
Tabulka č.3: Vliv členů rodiny na volbu další vzdělávací dráhy

položka	dívky		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Rodiče	14	67	6	46	20	59
Matka	6	29	5	38	11	32
Otec	1	5	2	15	3	9
Sourozenci	0	0	0	0	0	0
Celkem	21	100	13	100	34	100

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 3: Vliv členů rodiny

Graf č. 4: Vliv členů rodiny podle pohlaví respondentů

Vliv členů rodiny byl u chlapců a dívek odlišný. Vliv obou rodičů byl o třetinu častěji zaznamenán u dívek. Větší vliv otce byl zaznamenán u chlapců, vliv otce na rozhodování dívek byl nízký. Jako přirozený vnímáme vyšší vliv otců na chlapce.

Vliv pracovníků školy na volbu další vzdělávací dráhy žáků

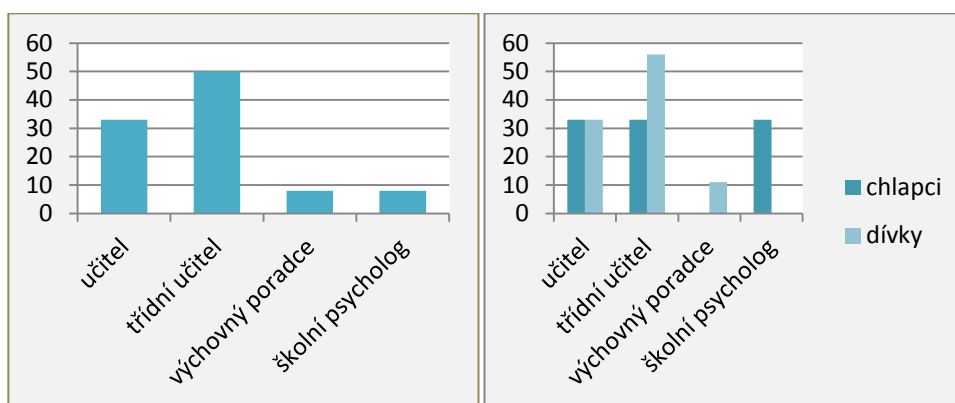
V této podotázce jsme zjišťovali podíl pracovníků školy v pomoci žákům při volbě další vzdělávací dráhy.

Výsledky šetření jsem zaznamenala do tabulky a grafu takto:

Tabulka č. 4: Vliv školy na volbu další vzdělávací dráhy

položka	dívky		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Učitel	3	33	1	33	4	33
Třídní	5	56	1	33	6	50
Výchovný poradce	1	11	0	0	1	8
Školní psycholog	0	0	1	33	1	8
Celkem	9	100	3	100	12	100

Zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 5: Vliv školy v na volbu další vzdělávací dráhy

Graf č. 5: Vliv školy na volbu další vzdělávací dráhy podle pohlaví

Nejvýznamnějším vliv, v prostředí základní školy má třídní učitel, na druhém místě ostatní učitelé. Zastoupení vlivu školního psychologa a výchovného poradce je shodně nízké. Nízký vliv výchovného poradce vzhledem k vysokému vlivu třídního učitele je překvapivý, protože poradenství pro volbu další vzdělávací dráhy má být jednou z priorit výchovného poradce. Z uvedeného vyplývá, že žákům při rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy ve škole nejčastěji pomáhá třídní učitel.

Vlivem pohlaví respondentů byly zjištěny rozdíly ve vlivu jednotlivých pracovníků školy. Třídní učitel má výrazně vyšší vliv u dívek, vliv ostatních učitelů je shodný u chlapců i dívek. Vliv školního psychologa je srovnatelný

s vlivem jiných učitelů, u dívek nebyl zjištěn. Školní psycholog v malé míře ovlivnil pouze dívky.

Otázka č. 2: Proč jsem si vybral/a školu na které studuji? Cílem otázky bylo zjistit, jaké osobní preference žáků byly klíčové pro volbu další vzdělávací dráhy.

Respondenti ve druhé otázce vybírali z těchto položek:

- A. Škola má dobrou pověst
- B. Nabízí kvalitní vzdělání
- C. Zajímám se o studovaný obor
- D. Nevzali mě na jinou školu, tato je nouzovým řešením
- E. Na škole studoval známý, příbuzný
- F. Po škole je šance dál studovat na VŠ
- G. S touto školou nebudu mít problém sehnat práci
- H. Na školu nebylo těžké se dostat
- I. Vybral jsem si školu, stejně jako moje kamarádka
- J. Školu mi vybrali rodiče

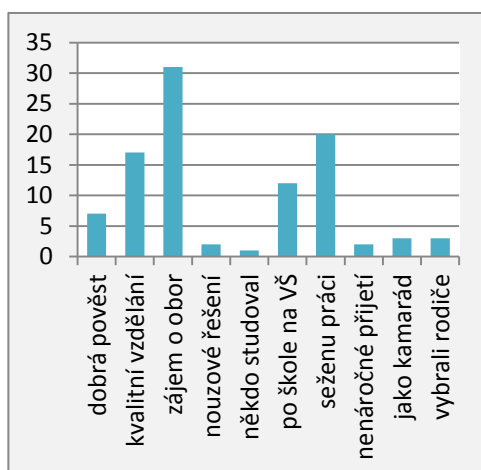
Odpovědi jsem zaznamenala do tabulky takto:

Tabulka č. 5: Preference žáků pro výběr konkrétní školy

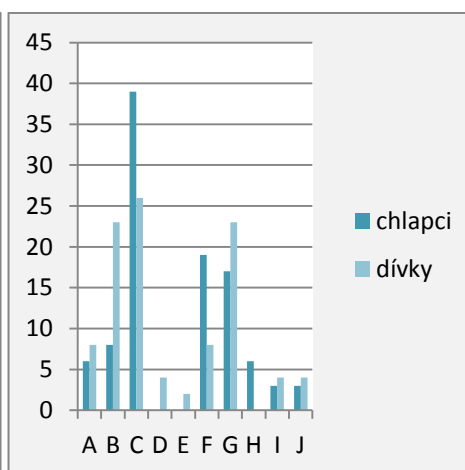
položka	dívký		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
A	4	8	2	6	6	7
B	12	23	13	8	15	17
C	14	26	14	39	28	31
D	2	4	0	0	2	2
E	1	2	0	0	1	1
F	4	8	7	19	11	12
G	12	23	6	17	18	20
H	0	0	2	6	2	2
I	2	4	1	3	3	3
J	2	4	1	3	3	3
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Zjištění priorit žáků pro volbu střední školy, přineslo zajímavá zjištění. Pořadí priorit pro volbu střední školy uvedli žáci takto: na prvním místě zájem o studovaný obor, na druhém místě možnost sehnat práci, na třetím místě je přesvědčení žáků, že škola nabízí kvalitní vzdělání. Na čtvrtém místě možnost pokračovat ve vzdělávání na vysoké škole, na pátém místě shodně školu vybrali rodiče a na školu se hlásil/la kamarád/ka, na šestém místě, shodný výsledek mají také nenáročné podmínky pro přijetí a škola je nouzové řešení, nevzali mě jinam, sedmé místo na škole studoval známá nebo příbuzný. Pozitivní je zjištění, že většina žáků zvolila školu, na základě svého zájmu o obor, takovou volbu považujeme za stabilní. Volba školy pod vlivem kamaráda byla absolutně zaznamenána ve třech případech, taková volba nezohledňuje zaměření a schopnosti jedince, který volbu takto uskutečnil.

Graf č. 7: Preference žáků pro volbu konkrétní konkrétní střední školy

Graf č. 8: Preference žáků pro volbu konkrétní střední školy podle pohlaví

Z šetření vyplynuly rozdíly vzhledem k pohlaví žáků. Nejvýznamnější preferencí chlapců je zájem o studovaný obor, možnost pokračovat ve studiu na vysoké škole a nenáročné podmínky přijetí. Pro dívky je důležitá kvalita vzdělání, zájem o obor a překvapivě přesvědčení, že seženou práci. Výsledky ukazují vysoké procento projekce zájmů žáků do rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy. Zejména dívky si pak uvědomují možné riziko nezaměstnanosti.

Otázka č. 3: Kdo z uvedených odborníků Vám poskytl informace při volbě další vzdělávací dráhy?

Cílem bylo zjistit, kteří jmenovaní odborníci poskytli žákům informace při volbě další vzdělávací dráhy.

Žáci vybírali z těchto položek:

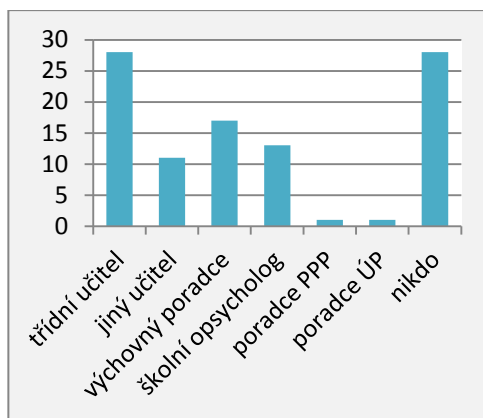
- A. třídní učitel
- B. jiný učitel
- C. výchovný poradce
- D. školní psycholog
- E. poradce pedagogicko-psychologické poradny
- F. poradce z Úřadu práce
- G. nikdo z nich
- H.

Výsledky šetření jsem zaznamenala do tabulky a grafu takto:

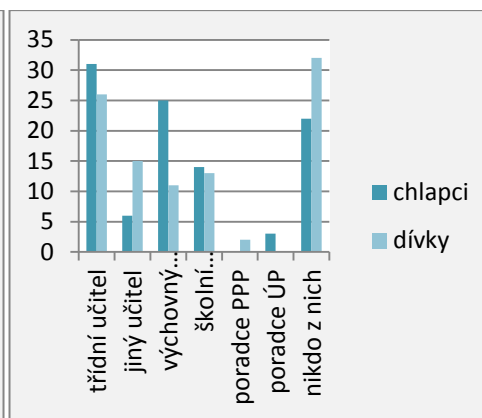
Tabulka č. 6 : Informace odborníků

položka	dívky		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
A	14	26	11	31	25	28
B	8	15	2	6	10	11
C	6	11	9	25	15	17
D	7	13	5	14	12	13
E	1	2	0	0	1	1
F	0	0	1	3	1	1
G	17	32	8	22	25	28
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 9: informace odborníků

Graf č. 10: Informace odborníků podle pohlaví

Otázka č. 4: Kde, nebo od koho jsi získal informace o škole, na které studuješ? Cílem bylo zjistit vliv informačních zdrojů, na žáky, při volbě další vzdělávací dráhy. Mezi položkami, ze kterých žáci vybírali je položka „scholaris“. Takto je označována prezentační přehlídka středních škol v Olomouckém kraji, kde žáci základních škol mohou získat bližší informace o středních školách v regionu. Koná se vždy na podzim, většinou v měsíci listopadu.

Respondenti vybírali z těchto položek:

- A. škola
- B. rodina
- C. kamarádi
- D. noviny
- E. den otevřených dveří
- F. scholaris
- G. internet
- H. televize
- I. poradce z úřadu práce
- J. poradce z pedagogicko-
psychologické poradny
- K. jinde

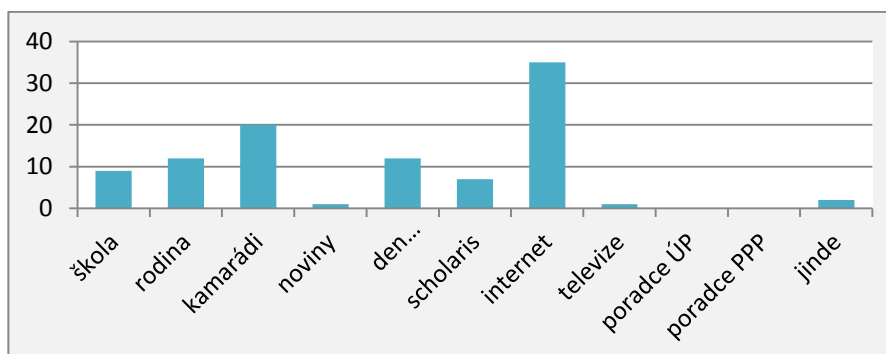
Zjištěné odpovědi jsem zaznamenala do tabulky a grafu takto:

Tabulka č. 8: Informační zdroje

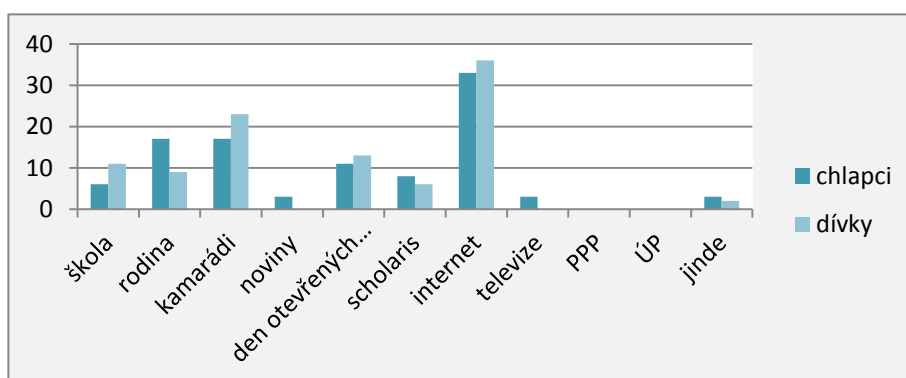
položka	dívký		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
A	6	11	2	6	8	9
B	5	9	6	17	11	12
C	12	23	6	17	18	20
D	0	0	1	3	1	1
E	7	13	4	11	11	12
F	3	6	3	8	6	7
G	19	36	12	33	31	35
H	0	0	1	3	1	1
I	0	0	0	0	0	0
J	0	0	0	0	0	0
K	1	2	1	3	2	2
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Výrazně nejdůležitějším zdrojem informací je internet, což dokládá oblibu tohoto média u dospívajících a jeho rozsáhlý vliv. Významný je informační vliv vrstevníků, dnů otevřených dveří a rodiny. Vliv poradce úřadu práce a pedagogicko-psychologické poradny nebyl zjištěn. Svě místo mezi informačními zdroji obhájil regionální scholaris, který poskytl žákům informace o konkrétní střední škole ve vyšší míře než odborná poradenská pracoviště. Pětina žáků uvedla informační vliv kamarádů, což potvrzuje důležitost vrstevníků v životě dospívajícího a význam potenciálu této sociální skupiny.

Graf č. 11: Využití informačních zdrojů při volbě konkrétní střední školy

Graf č. 12: Využití informačních zdrojů při volbě konkrétní střední školy podle pohlaví

Rozdíly ve využití informačních zdrojů vzhledem k pohlaví respondentů byly potvrzeny. Dívky využily informace vrstevníků a školy častěji než chlapani. Více informací poskytla rodina chlapcům. Další zjištěné rozdíly nebyly výrazné.

Otázka č. 5: Kdo učinil konečné rozhodnutí o výběru školy? Cílem bylo zjistit samostatnost žáků při volbě další vzdělávací dráhy, která je odborníky spojována s připraveností dospívajících pro rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy.

Žáci vybírali z těchto položek:

- A. učinil sám/sama
- B. o výběru rozhodli rodiče
- C. na výběru školy jsme se s rodiči dohodli

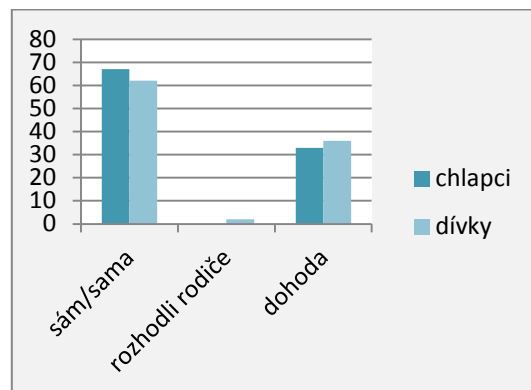
Zjištěné výsledky jsem zaznamenala do tabulky a grafu:

Tabulka č. 8: Samostatnost žáků při volbě další vzdělávací dráhy

položka	dívky		chlapani		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Sám	33	62	24	67	57	64
Rodiče	1	2	0	0	1	1
Dohoda	19	36	12	33	31	35
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedené tabulky je patrné, že většina žáků učinila konečné rozhodnutí o volbě další vzdělávací dráhy samostatně. Třetina pak po dohodě s rodiči. Pozitivní je zjištění že, nízkou hodnotu má direktivní rozhodnutí rodičů.

Graf č. 13: Samostatnost žáků při volbě další vzdělávací dráhy podle pohlaví

Rozdíly zjištěné podle pohlaví respondentů jsou nevýrazné a korespondují s výsledky celkového souboru. Samostatnější v rozhodování jsou chlapci.

Otázka č. 6: Jaké hodnotím svoje rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy? Cílem bylo zjistit, jak žáci hodnotí své uskutečněné rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy.

Žáci vybírali z těchto položek:

- A. snadné
- B. obtížné
- C. nevím

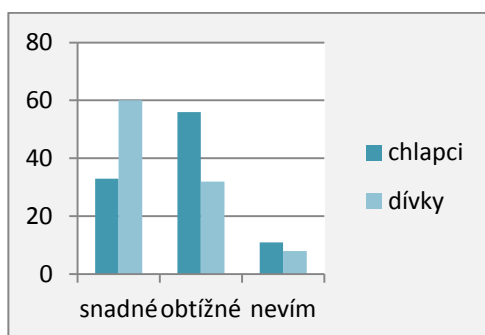
Zjištěné skutečnosti jsem zaznamenala do tabulky a grafu:

Tabulka č. 9: Jak žáci hodnotí své rozhodování

položka	dívky		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Snadné	32	60	12	33	44	49
Obtížné	17	32	20	56	37	42
Nevím	4	8	4	11	8	9
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Z šetření vyplynulo, že pro většinu žáků bylo rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy bylo snadné. Tento výsledek nelze jednoznačně přijmout, protože mezi možnostmi obtížné – snadné není velký rozdíl a část žáků neví. Je možné uvažovat, že nerozhodnutí se mohli přiklonit k jedné či druhé variantě.

Graf č 14: Jak žáci hodnotí své rozhodování podle pohlaví

Zjištěné rozdíly vzhledem k pohlaví žáků jsou výrazné. Pro dívky bylo rozhodování jako ve většině snadné, pro chlapce většinou obtížné.

Otázka č. 7: Pokud bych se znovu rozhodoval/a zvolil/a stejnou školu?

Cílem bylo zjistit spokojenost žáků s realizovanou volbou další vzdělávací dráhy.

Žáci vybírali z těchto položek:

- A. stejnou školu
- B. jinou školu

C. nevím

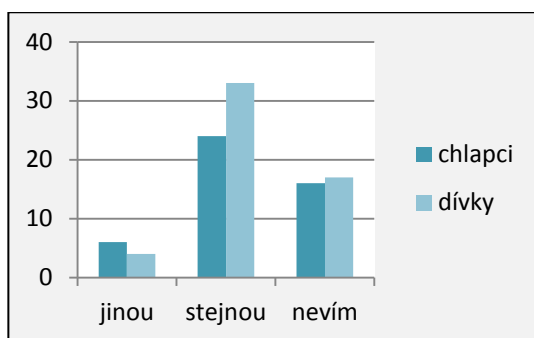
Zjištěné výsledky jsme zaznamenali do tabulky a grafu takto:

Tabulka č.10: Hodnocení výběru střední školy

položka	dívký		chlapci		celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Jinou	4	8	6	17	12	13
Stejnou	33	62	24	67	57	64
Nevím	16	30	6	17	20	22
Celkem	53	100	36	100	89	100

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky vyplývá, že většina žáků je s volbou spokojena a znovu by vybrala školu stejnou. Pětina žáků neví. Více než desetina respondentů by volila jinou školu, což pokládáme za nepříznivé zjištění.

Graf č. 15: Hodnocení výběru střední školy

Rozdíly byly zjištěny vzhledem k pohlaví žáků. S výběrem školy jsou ve více případech spokojené dívky, nespokojených je více chlapců. Nejistých je více dívek, tento rozdíl však není výrazný..

8.6 Výsledky výzkumného šetření

Na základě výzkumného šetření jsme zjistili následující:

Předpoklad č.1 byl potvrzen. Nejvýznamnějším faktorem ovlivňujícím volbu další vzdělávací dráhy je rodina.

Předpoklad č. 2 byl potvrzen. Nejvýznamnější osobní preferencí žáků při volbě další vzdělávací dráhy je zájem o studovaný obor.

Předpoklad č. 3. byl vyvrácen. Žáci využívají při volbě další vzdělávací dráhy rady výchovného poradce na základní škole.

Předpoklad č. 4 byl potvrzen. Nejvýznamnějším informačním zdrojem při volbě konkrétní střední školy je internet.

Předpoklad č. 5 byl potvrzen. Většina žáků ke konečnému rozhodnutí o volbě konkrétní střední školy přistupuje samostatně.

Předpoklad č. 6 nebyl potvrzen ani vyvrácen. Volbu další vzdělávací dráhy vnímá jako obtížnou téměř polovina respondentů, stejně jako obtížnou.

Předpoklad č. 7 byl potvrzen. Většina žáků je s volbou střední školy spokojena.

8.7 Diskuse výsledků výzkumného šetření

Cílem práce bylo vymezení a zmapování významu jednotlivých faktorů, které ovlivňují proces volby další vzdělávací dráhy žáků.

Na základě uvedených skutečností konstatuji, že stanovený cíl práce byl splněn.

Na základě výsledků výzkumného šetření jsme zjistili, že nejvýznamnější faktor sociálního prostředí, při volbě další vzdělávací dráhy, je rodina. Tento výsledek potvrzuje teoretický předpoklad vyjádřený v kapitole 5,1. Současně byl prokázán větší vliv matky při volbě další vzdělávací dráhy, než otce, tak jak jej uvádí Hlad'o. Zde však připouštíme, pochybnost, zda je toto zastoupení ovlivněno tradiční mateřskou rolí, nebo vysokým výskytem rozvedených, tedy neúplných rodin. Vliv obou rodičů na rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy potvrzují význam tohoto rozhodování

v životě jejich potomků. Celkově se potvrdilo, že při volbě další vzdělávací dráhy se žáci obracejí o pomoc ke svému okolí, protože volba je pro žáky náročný úkol (Friedmann 2010, s. 4).

Nejvýznamnější osobou v prostředí školy byl označen třídní učitel. Právě třídní učitel nejčastěji pomohl žákům při volbě další vzdělávací dráhy a poskytl žákům nejvíc odborných informací. V souvislosti s tím musíme konstatovat, že role výchovného poradce a školního psychologa nesehrála v rozhodování žáků velký význam.

Nejčastější osobní preferencí při volbě další vzdělávací dráhy byl zájem o studovaný obor a perspektiva najít práci. Vzhledem k nízkému věku respondentů, kteří ještě nemají osobní zkušenost z trhu práce. Usuzujeme, že preference „najít práci“ odráží dobrou informovanost žáků o světě práce a jejich odpovědný vztah k vlastní budoucnosti. Projekce zájmů do rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy, jak uvádí Mezera, je správným krokem za předpokladu, že zvolený obor je poptáván na trhu práce (2002, s. 54).

Nejvíce využívaným informačním zdrojem při získávání informací o konkrétní škole byl internet. Tento výsledek jsme očekávali. Ke stejnému zjištění dospěl Hlad' o ve výzkum uskutečněném v roce 2011 (Národní ústav odborného vzdělávání, 2012, s. 18). Zmapování potenciálu informačních zdrojů může být důležitým zjištěním pro vedoucí pracovníky středních škol. Ze zjištění vyplývá, že webové stránky jsou významným nástrojem public relations každé školy.

Většina žáků přistupuje ke konečnému rozhodnutí o volbě další vzdělávací dráhy samostatně.

Znepokojivé je zjištění, že téměř polovina respondentů hodnotí volbu další vzdělávací dráhy jako obtížný úkol, současně potvrzuje názory odborníků (Hlad' o, Friedmann, Pugnerová). Větší obtížnost byla zjištěna u chlapců.

Téměř dvě třetiny respondentů jsou spokojené s volbou střední školy a tutéž školu by si vybrali opakovaně.

Výsledky šetření nám pomohli získat aktuální informace o rozhodování dospívajících při volbě další vzdělávací dráhy. S ohledem na velikost výzkumného souboru však nemůžeme tyto závěry zobecňovat na celou generaci dospívajících. Mnohá zjištění, která přineslo realizované šetření, mohou být přínosná skupinám zainteresovaným v přípravě žáků k volbě další vzdělávací dráhy a také pro vedení školy, jejíž žáci byly respondenty šetření.

Závěr

Cílem práce bylo vymezit a zmapovat významu jednotlivých faktorů, které ovlivňujících proces volby další vzdělávací dráhy žáků.

V teoretické práci jsme vymezili pojmy volba povolání a profesní orientace, které jsou nosné pro celou práci, následně jsme uvedli faktory ovlivňující rozhodování žáků. Následně jsme popsali věkové zvláštnosti dospívajících související s volbou další vzdělávací dráhy. Pro osvětlení náročnosti procesu volby další vzdělávací dráhy jsme popsali profesní vývoj člověka a předložili dva modely rozhodovacího procesu. Pozornost jsme věnovali potenciálu školy, rodiny a vrstevníků, jako významným faktorům sociálního prostředí. Podrobně jsme popsali nástroje školy k profesnímu orientování žáků. Následně jsme uvedli některé poradenské subjekty pro volbu další vzdělávací dráhy. V závěru teoretické části práce, na základě výše uvedených informací, jsme shrnuli problematiku volby další vzdělávací dráhy, její příčiny a možné důsledky.

Na základě analýzy výsledků výzkumného šetření byl zjištěn význam vlivu jednotlivých faktorů sociálního prostředí a informačních zdrojů při volbě další vzdělávací dráhy a připravenost žáků pro toto rozhodování. Cíl práce byl splněn.

Faktorem, který nejvýznamněji ovlivňuje rozhodování žáků o volbě další vzdělávací dráhy je rodina v zastoupení obou rodičů. Dalším významným faktorem je škola a vrstevníci. Nejdůležitější význam při volbě žáků má v prostředí školy třídní učitel. Z pohledu žáků, je pak nejčastější osobní preferencí pro volbu střední školy zájem o studovaný obor. Nejvíce využívaným informačním zdrojem, k získání informací o konkrétní škole je internet. Většina žáků činí konečné rozhodnutí o výběru konkrétní vzdělávací instituce samostatně. Pro polovinu žáků je volba obtížným úkolem a dvě třetiny žáků jsou s uskutečněnou volbou spokojeny.

Seznam literatury:

- BERAN, Vít a kol. *Učím s radostí: zkušenosti, lekce, projekty*. Vyd. 1. Praha: Strom, 2003. 237 s. ISBN 80-86106-09-8.
- BUHR, M. ed. a KLAUS, G. ed. *Filozofický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985. Díl 1.: A-N, 457 s., tb. Členská knihnice.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- GIKOPOULOU, Nora, a kol. *Průvodce kariérou pro školy: zpráva o efektivním kariérovém poradenství*. Praha: Dům zahraničních služeb pro Centrum Euroguidance, 2012. 195 s. ISBN 978-80-87335-40-6.
- HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5
- HELUS, Z. *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982.s.200.
- HELUS, Z., *Osobnost a její vývoj*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2009. 101 s. ISBN 80-7290-125-7.
- HŘEBÍČEK, L. *Profesionální orientace mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. S. 127.
- HŘEBÍČEK, L. *Výchova a profesionální orientace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 75.
- HVOZDÍK, Ján. *Základy školskej psychológie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. 354 s.

CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 168 s. Skripta. ISBN 80-244-1367-1.

KOŠČO, J. *Psychologické poradenstvo v školskom a profesionálnom vývine. (Teoretické a spoločenské predpoklady): Vysokošk. učeb. pre posl. filoz. a ped. fak. na Slov.* 1. vyd. Bratislava, 1971.

KREJČOVÁ, L. *Psychologické aspekty vzdelávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 226 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3474-3.

KRPATA, M. *Teoretické i praktické otázky socioprofesionální orientace mládeže*. Praha: Ústav školských informací, 1973.

LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 1. vyd. Praha, 1983.

LANGOVÁ, M. a kol. *Psychologické aspekty školního poradenství*. 1. vyd. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2005. 192 s. Skripta. ISBN 80-7044-719-2.

MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MACEK, P. *Reálný a ideální sebeobran současné adolescentní mládeže*. Brno: ČSAV, 1982.

MACEK, P. *Euronet Pilot Study: Budoucí cíle a očekávání českých adolescentů*. Praha: Psychologický ústav AV ČR, 1998. 24 s. Zprávy - Psychologický ústav AV ČR; roč. 4. 1998, č. 5.

MEZERA, A. *Pro jaké povolání se hodím?* Praha: Computer press, 2002. ISBN 80-7226-651-9.

NOVOTNÁ, L., HŘÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. 82 s. ISBN 978-80-261-0115-4.

PAVELKOVÁ, I. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0055-0.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

PUGNEROVÁ, M. *Profesionální orientace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 57 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1198-9.

ŘÍČAN, P. *Psychologie příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2.

SAK, P. *Sociální vývoj mládeže*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce pro 6.-9. ročník základních škol: příprava na volbu povolání*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2007. 80 s. Praktické činnosti. ISBN 978-80-7168-931-7.

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: SPN, 1987.

TAXOVÁ, J. *Vrstevnické vztahy v adolescenci*. 1. Vydání, Praha: Univerzita Karlova, 1972.

ÚLOVCOVÁ, H. a kol. *Předčasné odchody mladých lidí ze středního vzdělávání*. Praha: NÚOV 2006, ISBN 80-85118-99-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1731-9.

Internetové zdroje:

Česko. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání* (školský zákon). Sbírnka zákonů, roč. 2004, č. 190, s. 10262-10324. Dostupný z: <<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>> [cit. 15.4.2012]

Český statistický úřad (2013). *Demografická příručka*. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4032-13> [cit. 20.1.2014]

FRIEDMANN, Z. (2006). *Profesní orientace jako jeden z faktorů zdravého vývoje osobnosti dospívajícího* [online]. Dostupné také z: <http://www.ped.muni.cz/z21/2006/konference_2006/sbornik_2006/pdf/052.pdf> [cit. 25.8.2013]

FRIEDMANN, Z. (2010). *Profesní orientace jako edukační problém*. [online] <Dostupné také z: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Profesni-orientace.pdf>> [cit. 25.8.2013]

HLADO, P. DRAHOŇOVSKÁ P. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků a jejich rodičů*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. [online] Dostupné také z: <<http://nuov.cz/vip2/rozhodovani-zaku-zakladnich-a-strednich-skol-o-dalsim-studiu>> [cit. 25.1.2014]

HLAĎO, P. *Dynamika rozhodování žáků základních škol o další vzdělávací dráze*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. *Studia paedagogica*, roč. 15, č. 2., rok 2010. Dostupné z: <WWW.phil.muni.cz/wupv/casopis> [cit. 27.7.2013]

HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání: studijní text pro učitele*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra technické a informační výchovy. 2008. [online] Dostupné také z:

<http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod-do-problematiky-volby-povolani.pdf> [cit. 22.8.2013]

HLAĎO, P., *Volba další vzdělávací dráhy žáků základních škol v kontextu rodiny: disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra pedagogiky, 2009. 230 s. ISSN 1803-9669. [online] Dostupné také z: < http://www.vychova-vzdelavani.cz/files/dokumenty/download/DP_Hlado.pdf> [cit. 26.8.2013]

HŘEBÍČEK, L., *Teorie kariérního vývoje a kariérního poradenství*. Brno: Masarykova univerzita, studijní text, 2001. [online]. Dostupné také z < <http://vychova-vzdelavani.cz/download/teorie-kariera.pdf>> [cit. 12.12.2013]

JEŘÁBEK, J., TUPÝ, J. (2005) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením* (se změnami provedenými k 1.9.2007). Praha: VÚP, 126 s. ISBN 80-87000-02-1. Dostupné z: < <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavan>> [cit 12.10.2014]

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. (2001) *Metodický pokyn k zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do vzdělávacích programů pro základní vzdělávání, č.j.19485/2001-22*. Praha: MŠMT, s. 5. [online] Dostupné také z: <http://vychova-vzdelavani.cz/download/msmt2001.pdf> [cit. 19.11.2013]

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. (2013). *Statistika školství* [online] Dostupné také z: < <http://www.msmt.cz-vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2003-04-2012-13>>

Národní ústav odborného vzdělávání. (2003). *Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR: souhrnná zpráva*. Praha: NÚOV, s. 87. [online] Dostupný také z URL <http://vychovy-vzdelavani.cz/download/nuov2003.pdf> [cit. 16.12.2013]

Národní vzdělávací fond. *Národní zpráva o výzkumu odborného vzdělávání*
2009. s.28-35 [online] Dostupné z: <
[http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=19569&view=](http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=19569&view=3717)
3717> [citováno 12.12.2013]

Seznam zkratek:

ČR – Česká republika

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP - Školní vzdělávací program

ÚP – Úřad práce

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Sedmifázový model volby další vzdělávací dráhy	22
Tabulka č. 2: Vliv faktorů sociálního prostředí	38
Tabulka č. 3: Vliv členů rodiny	40
Tabulka č. 4: Vliv školy na volbu další vzdělávací dráhy	41
Tabulka č. 5: Preference žáků	43
Tabulka č. 6: Informace odborníků	45
Tabulka č. 7: Informační zdroje	47
Tabulka č. 8: Samostatnost žáků při volbě další vzdělávací dráhy	48
Tabulka č. 9: Hodnocení rozhodování	50
Tabulka č. 10: Hodnocení výběru střední školy	51

Seznam grafů:

Graf č. 1: Vliv faktorů sociálního prostředí	39
Graf č. 2: Vliv faktorů sociálního prostředí podle pohlaví	39
Graf č. 3: Vliv členů rodiny	40
Graf č. 4: Vliv členů rodiny podle pohlaví	40
Graf č. 5: Vliv školy	41
Graf č. 6: Vliv školy podle pohlaví	41
Graf č. 7: Preference žáků	44
Graf č. 8: Preference žáků podle pohlaví	44
Graf č. 9: Informace odborníků	45
Graf č. 10: Informace odborníků podle pohlaví	45
Graf č. 11: Využití informačních zdrojů	47
Graf č. 12: Využití informačních zdrojů podle pohlaví	47
Graf č. 13: Samostatnost žáků	49
Graf č. 14: Jak žáci hodnotí své rozhodování	50
Graf č. 15: Hodnocení výběru školy	51

Seznam příloh:

Příloha č.1: Dotazník

Anotace bakalářské práce

Jméno a příjmení:	Marcela Brunclíková
Název katedry a fakulty:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofická fakulta
Název práce:	Faktory volby střední odborné školy
Name of the paper:	Factors involving the choice of pupil of the vocational
Vedoucí práce:	Mgr. Jitka Nábělková, Ph.D
Počet znaků:	73063
Počet příloh:	Jedna
Počet použitých zdrojů:	47
Klíčová slova:	Volba povolání, profesní orientace, profesní vývoj, dospívající, faktory volby povolání, profesní zralost, kurikulární dokumenty.
Key words:	Choice of career, choice of further education, professional education, professional development, decision – making proces sof choosing further education, professional maturity.
Anotace:	Práce je věnována problematice volby další vzdělávací dráhy, při přechodu do sekundárního vzdělávání. Autorka analyzuje míru vlivu jednotlivých faktorů prostředí na rozhodovací proces další vzdělávací dráhy na konci základního vzdělávání.
Anotace:	The paper deals with the problem concerning the choice of carem. The author analyses the extent of influence of individual factors of the environment in the decision – making proces sof choosing further education of students.

Příloha č. 1:

Dotazník

Tento dotazník je anonymní.

Vaše pohlaví: žena muž

Věk:

U každé otázky označte jednu, vámi vybranou možnost

1. V rozhodování o volbě střední školy mi pomáhal:

- nikdo, rozhodl/a jsem se sám/sama
- rodiče matka otec sourozenci
- jiný příbuzný – který
- moji známí, kamarádi
- třídní učitel jiný učitel
- ve škole výchovný poradce školní psycholog
- poradce z pedagogicko-psychologické poradny
- poradce na úřadu práce

2. Proč jsem si vybral/a střední školu na které studuji?

- škola má dobrou pověst
- nabízí kvalitní vzdělání
- zajímám se o studovaný obor
- na škole studoval známý - příbuzný
- po škole je šance studovat na VŠ
- s touto školou nebudu mít problém sehnat práci
- podmínky přijetí na školu nebyly náročné
- nevzali mě na jinou školu, tato škola je nouzové řešení
- vybral/a jsem si školu jako můj kamarád/ka
- školu mi vybrali rodiče
- jiné důvody – prosím uveďte:
.....

3. Kdo z uvedených odborníků Vám poskytl informace při volbě další vzdělávací dráhy?

- třídní učitel
- jiný učitel
- výchovný poradce
- školní psycholog
- poradce z PPP
- poradce ÚP
- jiný odborník, který.....

4 . Od koho, nebo kde jsem získal/a informace o škole na které studuji?

- ve škole výchovný poradce školní psycholog
- rodiče matka otec jiný příbuzný.....
- kamarádi
- noviny
- den otevřených dveří
- scholaris
- internet
- televize
- poradce z úřadu práce
- poradce z pedagogicko-psychologické poradny
- někdo jiný

5 . Konečné rozhodnutí o výběru střední školy:

- jsem učinil/a sám/sama
 - o výběru rozhodli rodiče
 - na výběru školy jsme se dohodli s rodiči
-

6. Rozhodování o tom kam půjdu po základní škole pro mě bylo:

snadné

obtížné

nevím

7. Pokud bych stál znovu před rozhodnutím kam na školu, zvolil/a bych:

stejnou školu

jinou školu

nevím

Děkuji za Váš čas a spolupráci.